

HET LAND VAN NEVELE

Driemaandelijks tijdschrift van de heemkundige kring

juni 2005

jaargang XXXVI

aflevering 2

Afgiftekantoor 9850 Nevele

HET LAND VAN NEVELE

Heemkundig tijdschrift voor
Bachte-Maria-Leerne, Hansbeke, Landegem, Lotenhulle, Meigem,
Merendree, Nevele, Poesele, Poeke, Sint-Martens-Leerne, Vinkt, Vosselare
en Zeveren

Het Land van Nevele is een uitgave van de heemkundige kring
"Het Land van Nevele" v.z.w.

Abonnementen en lidgeld 2005

Abonnementen op *Het Land van Nevele* lopen over een jaargang van vier nummers. Bij nieuwe abonnementen in de loop van het werkjaar worden de vorige nummers, indien nog voorradig, nagestuurd. Oudere nummers vanaf 1970 zijn nog in beperkte hoeveelheid beschikbaar.

Lidgeld 2005

18 euro (+ 3 euro buitenland) over te schrijven op rekening 290-7431460-20 van "Het Land van Nevele" v.z.w.,
Dammeers 35, 9880 Aalter.

Steunend lid 2005

Vanaf 25 euro

Redactieadres

J. Luyssaert, Veldestraat 26, 9850 Merendree

Tijdschriftadministratie

L. De Ruyck, Heiste 45, 9850 Landegem

Administratie dagelijkse werking

A. Bollaert, Beentjesstraat 24, 9850 Poesele

Opmaak

C. De Groote, Landegem

Druk

Beschutte Werkplaats "Nevelland", Nevele

De auteurs, en niet de uitgever, zijn verantwoordelijk voor hun bijdragen en illustraties.

HET LAND VAN NEVELE

Provincie
Oost-Vlaanderen

Centrale Bibliotheek

juni 2005

jaargang XXXVI

aflevering 2

Verantwoordelijke uitgever: J. LUYSSAERT, Veldestraat 26, 9850 Merendree

INHOUD

Land van Nevele

Jan LUYSSAERT, In memoriam Jos Vandevelde (1922-2005)	95
Arnold STROBBE, Hoe leefde God in Lotenhulle?	97
A.B. & J.L., Monika van Paemel, ereburger van de gemeente Nevele	145
A.B. & J.L., Tentoonstelling op zondag 15 mei, maandag 16 mei en zondag 22 mei 2005. "Kuipers in het Land van Nevele"	168
Patrick TUYTSCHAEVER, Enquête naar het bezit van genealogische gegevens in 'Het Land van Nevele'	176

Mensen van Toen

Jan LUYSSAERT, Namen van personen die tussen 1605 en 1645 gewerkt hebben aan of voor de kerk van Landegem	177
--	-----

IN MEMORIAM JOS VANDEVELDE (1922-2005)

Door een gelukkige samenloop van omstandigheden kwam ik in 1969 naar het voor mij helemaal onbekende Landegem wonen. Toen ook mijn studiegenoot Johan Taeldeman in dit dorp zijn woning vond en wij op die manier weer contact met mekaar hadden, groeide het plan om in Landegem en omgeving een heemkundige kring op te richten.

Maar als inwijkeling is het heel moeilijk zonder de steun van de ingezetenen een nieuwe vereniging te stichten, laat staan een heemkundige kring. Vrij vlug kregen we namen en adressen toegespeeld en zochten we contact met Jos. Totdantoe kende ik hem enkel van zijn korte bijdragen in het tijdschrift "Ons heem".

Onze eerste ontmoetingen waren een geruststellende openbaring. Hij stond open voor onze plannen maar vond dat we het serieus en professioneel moesten aanpakken. Het bleek al duidelijk dat we bij Jos bij een echte heemkundige terecht waren gekomen; in de berging achter zijn huis dat bovendien jarenlang op het hek de naam "Ons heem droeg, had hij een echt heemkundig museumpje samengesteld met allerlei gereedschap en voorwerpen van oude en verdwenen beroepen. Jos zelf was ook een inwijkeling in Landegem, want geboren in Welle, maar hij kende de weg bij andere heemkundigen en introduceerde ons bij Raf Van den Abeele, toen burgemeester van Sint-Martens-Latem en auteur van een degelijke studie over het historische Land van Nevele. En toen ging de wagen aan het rollen: Raf bakende het werkgebied af, bezorgde ons modelstatuten en gaf ons tips om vlot te kunnen starten.

Op 21 december 1969 vond dan in Nevele een eerste algemene contactvergadering plaats en op 8 maart 1970 werd de heemkundige kring "het Land van Nevele" gesticht in het gemeentehuis van Nevele in aanwezigheid van o.m. Jozef Weyns, conservator van het Openluchtmuseum in Bokrijk. Ook voor die uitnodiging had Jos gezorgd.

In de volgende jaren vergaderde het bestuur geregeld ten huize van Jos. Maar Jos was meer dan een heemkundige, hij was voorzitter of bestuurslid van vele Landegemse verenigingen, van het Parochiaal Comité in Landegem en van de Kerkraad Blasius en Margeriet. En toen Jos zag dat de heemkundige kring op eigen benen kon staan, verliet hij in 1977 ons bestuur. We blijven Jos dankbaar voor zijn inzet, zijn jovialiteit en de prettige samenwerking die we vele jaren met hem mochten hebben.

Hierbij vindt u een foto van Jos tijdens een bijeenkomst van de heemkundige kring in 1970 en de foto van zijn bidprentje.

Jan LUYSSAERT, Merendree

Jos in 1970 tijdens een bijeenkomst van de heemkundige kring "Het Land van Nevele"

De foto van Jos op zijn bidprentje.

Lotenhulle

Omzien in verwondering
naar het dorp van gisteren,
naar de ingetogen rust van de kerk
die haar stenen schaduw spreidt
over de stille graven om zich heen.
De doden binnen,
de levenden buiten de kerkhofmuur:
elk zijn plaats en elk zijn tijd.
Waarom 't verleden willen vangen
in herinneringen, woord of beeld?
Dauw is 't leven,
overgang naar licht,
tot alles rust,
volkomen in zichzelf,
in God teruggekeerd.

Arnold Strobbe

HOE LEEFDE GOD IN LOTENHULLE?

INLEIDING

Op dinsdagavond 22 maart 2005 had in de Gulden Sporenzaal van Lotenhulle de derde editie van de Nacht van de Geschiedenis in Aalter plaats. De organisatie was in handen van de drie Davidsfondsafdelingen van Groot-Aalter.

In de eerste editie sprak Jozef De Doncker in het kasteel van Poeke over de godsdienstoorlogen in de 16^e eeuw. Vorig jaar in het Gemeentehuis van Aalter evoceerde een team van DF-leden onder de leiding van Jan Camerlinckx de armoede in het Aalterse van de 19^e eeuw. Kerk en godsdienst speelden in beide lezingen een belangrijke rol.

Dit jaar behandelde ondergetekende opnieuw een godsdienstig onderwerp: Hoe leefde God in Lotenhulle?

Je kan je afvragen: was godsdienst dan zo belangrijk in vroeger tijden? Ik meen van wel.

Luc Stockman, de heemkundige die de naam Lotenhulle in de archieven van het OLV- kapittel van Doornik ontdekte.
(Gedachtenisprentje L. Stockman)

God en godsdienst hebben altijd al een belangrijke rol gespeeld in de menselijke geschiedenis.

Als het doel van de geschiedenis erin bestaat het verleden van onze eigen voorouders naar waarheid weer te geven dan kan het niet anders of God en godsdienst moeten ter sprake komen. De oudere mensen van Lotenhulle hebben nog aan den lijve ondervonden hoe ingrijpend kerk en godsdienst hun persoonlijk en gemeenschappelijk leven hebben gekleurd.

Voor de jeugd van nu staan God, godsdienst en kerk niet meer zo centraal in hun leven. De tijden zijn veranderd. Toch moeten ook jongeren, vroeg of laat, kerk en godsdienst een plaats geven of weigeren in hun leven. Iedereen, zowel jong als oud, krijgt ermee te maken. Zeker is dat vroegere generaties er veel mee te maken kregen.

Het verhaal van hoe onze Lotenhulse voorouders omgingen met wat we nu God, kerk en godsdienst noemen, proberen we voor u te schetsen.

Aanleidingen

Eerste aanleiding voor mijn keuze van dit onderwerp was de figuur van Luc Stockman. Toen hij in 1999 stierf was hij klaar met het schrijven van zijn aandeel in de geschiedenis van Lotenhulle. Hij had gehoopt de publicatie van dit laatste deel van zijn levenswerk nog mee te maken. Het mocht niet zijn. Hij was de man die de eerste vermelding van de naam Lotenhulle heeft ontdekt in de archieven van het O.L.V.- kapittel van Doornik. Die vermelding dateerde uit het jaar 1206. Volgend jaar zal het dus 800 jaar geleden zijn dat Lotenhulle officieel bestaat. Zelf ben ik voor de geschiedenis van Lotenhulle verantwoordelijk gesteld voor het verhaal van het godsdienstig leven in Lotenhulle na de Franse Revolutie. Met deze lezing wou ik een hommage brengen aan het geleverde werk van Luc Stockman en de lezer al een voorsmaakje geven van het boek dat hopelijk in 2006 zal verschijnen. Een tweede aanleiding voor de keuze van de titel van de lezing was mijn lectuur van het boek "Hoe God verdween in Jorwerd", in 1996 geschreven door de Nederlandse historicus Geert Mak. Tijdens zijn actief leven was G. Mak professor geschiedenis aan de Vrije Universiteit van Amsterdam. Toen hij met pensioen ging, verhuisde hij weer naar zijn geboortedorp Jorwerd in Friesland. Hij stelde vast hoe het dagelijks leven er - binnen de relatief korte tijdsperiode van zijn actieve loopbaan - 30 à 40 jaar - totaal was veranderd. Het meest viel hem op hoe de godsdienst, die vroeger het dagelijks leven van de dorpelingen van wieg tot graf bepaalde en vorm gaf, een randverschijnsel was geworden.

De God van zijn jeugd was tijdens zijn afwezigheid in Amsterdam a.h.w. verdwenen, speelde in het dorp geen rol van betekenis meer. In zijn boek tracht Mak die snelle achteruitgang van het geloof in zijn dorp te verklaren.

Als ik op zondagmorgen in de kerk van Lotenhulle zit, samen met de magerre vijf à tien procent Lotenhullenaars die nog op zondag naar de mis gaan, dan heb ik soms de indruk dat zich hier een gelijkaardig proces afspeelt als in het dorp van Geert Mak. Ook in Lotenhulle verdwijnt God naar de achtergrond. Hij leeft nog maar Hij bekleedt geen centrale plaats meer, noch in het openbaar, noch in het privéleven van de meeste Lotenhullenaars. Hij is een randfiguur geworden. Het geloof in Hem is geen laaiend, lichtverspreidend vuur meer dat het hele dorp verlicht en verwarmt maar het is een flakkerend waakvlammetje geworden dat nederig verder brandt in een omgeving van groeiende onverschilligheid en ongeloof.

Het verhaal van hoe God in Lotenhulle belandde, hoe het vuur van Zijn geloof in de harten van de mensen werd aangestoken en hoe het hier vele eeuwen lang heeft gebrand, met andere woorden, het verhaal van God, godsdienst en kerk in Lotenhulle, wil ik met u delen.

VERKLARING VAN DE TITEL: GOD IN LOTENHULLE

a) Wat versta ik onder God?

Wie God is, kan ik niet zo maar in één, twee, drie verklaren of vertellen. In het woordenboek van Van Dale staat anderhalve bladzijde tekst om uit te leggen wie of wat God zou kunnen zijn. Ik beperk mij tot drie definities.

- a) God is de naam voor één of meer Opperwezens (= een naam)
- b) God is een beeld van dit Opperwezen (= een beeld)
- c) God is een Geest (= een bovenaards bewustzijn) die Schepper en Instandhouder is van alle leven op aarde en daarbuiten.

Een naam is niets meer dan een etiket. Een beeld is louter materie. Beide zijn te beperkt om er de essentie van het Opperwezen, dat we God noemen, mee te vangen. De derde definitie vind ik persoonlijk de ruimste en interessantste. Als geest ontsnapt God aan onze aardse beperkingen. Hij is dan een mysterieuze Aanwezigheid, een geest die het leven met ons deelt. Alles en iedereen, zoals de christelijke bijbel het zo mooi zegt, is dan geborgen in Zijn hand. Dan kan hij voor wie gelooft alfa en omega, bron en horizon, begin en einde van het menselijk bestaan zijn.

Een onontkoombare vraag die zich daarbij aan ons opdringt, is dan: Waarom

leven wij? Wat is Gods bedoeling met ons, mensen, op deze wereld?

André Demedts, een bekend Vlaams schrijver die enkele decennia geleden overleed, schreef ooit dat een mens over het leven maar drie wezenlijke vragen kan stellen:

Waar komen we vandaan?

Waarom zijn we hier?

Waar gaan we na dit leven naartoe?

Veel mensen hebben in de loop der tijden geprobeerd antwoorden - zonder - God te geven op deze vragen. De meesten echter lieten zich voor hun antwoord wel door God of door een of meer Opperwezens inspireren.

Het zou veel eenvoudiger zijn indien God zelf, dag na dag, een duidelijk, goddelijk antwoord op Demedts' vragen zou geven. Hij doet dat echter niet. Hij blijft voor ons een mysterie. Wij, mensen, moeten zelf het antwoord zoeken of ons laten inspireren door "ingewijde" mensen of geschriften.

Dit terrein, waar wij, mensen, God zoeken en waar God ons, mensen, zoekt, dit terrein noemen we het terrein van de godsdienst, van de religie.

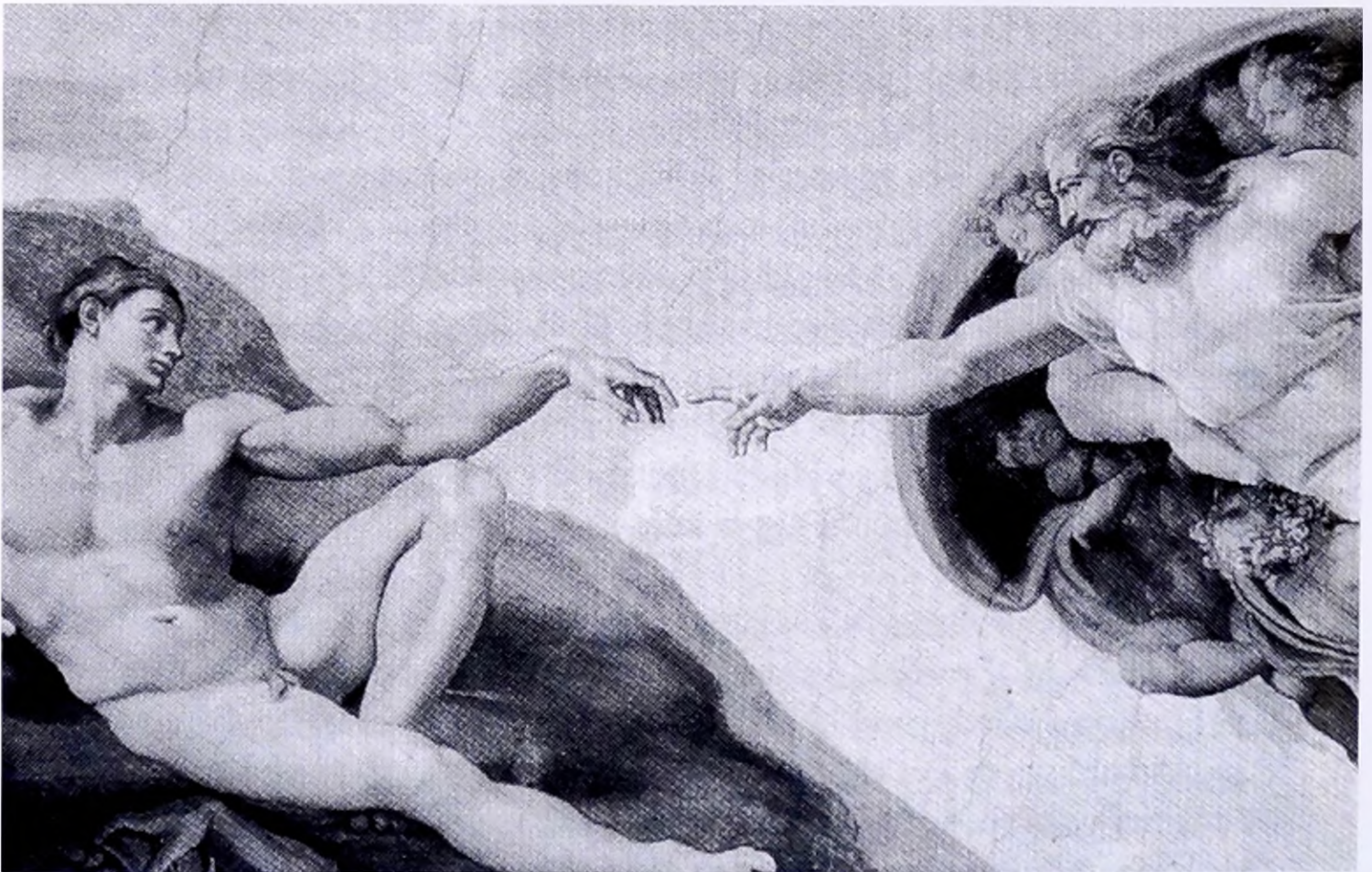
Religie is een veelzeggender woord dan godsdienst omdat het afstamt van het Latijnse woord "religare" = "terug-verbinden". In een religie proberen mensen zich opnieuw te verbinden met God van wie ze denken af te stammen en naar wie ze hopen terug te keren.

De Italiaanse kunstenaar Michelangelo heeft die relatie God-mens treffend weergegeven in zijn fresco van Gods schepping van Adam in de Sixtijnse kapel in Rome. God wordt er als een oudere vader voorgesteld die naar zijn zoon, Adam, wijst. De vinger van God is gestrekt, vol actieve toeneiging. De manier waarop Adam op Gods toeneiging reageert is eerder passief. Uit zijn lichaamshouding spreekt een zelfingenomen afstandelijkheid. Het detail van de beide handen die elkaar juist niet aanraken, bevat de kern van het schilderij. God zoekt de mens maar de mens is vrij om op Gods aanzoek in te gaan, om onverschillig of zelfs negatief te reageren.

Mijn verhaal wordt dus een schets van de relatie tussen God en de mensen van Lotenhulle vanaf het begin der tijden tot op de dag van vandaag.

b) Wat versta ik onder Lotenhulle?

Lotenhulle is zoals het woord "God" een naam, de naam van een dorp. Binnen het kader van het godsdienstig leven spreken we niet van een dorp

De relatie God-mens zoals de kunstenaar Michelangelo ze zag.
(Foto Renaat Jonckheere)

of gemeente maar eerder van een parochie. Een parochie is een gemeenschap van mensen die op een bepaalde ruimte onder het godsdienstig gezag van een pastoor samenleven.

De naam Lotenhulle is een Frankische plaatsnaam die tussen 600 en 800 na Christus moet ontstaan zijn. Het eerste deel van het woord "lo" komt van het Frankische woord lauha wat "loofbosje" betekent. Een dergelijk lauha was begroeid met bomen en struiken waartussen het vee kon grazen. Het tweede deel "hulle" betekent "heuvel, hoge zandgrond".

Lotenhulle was dus oorspronkelijk een loofbosje gelegen op een hoge zandgrond. De betekenis van de plaatsnaam komt nog altijd goed overeen met het reliëf van Lotenhulle zoals het er nu uitziet. Er is nog altijd een hoge zandrug van een paar honderd meter breed en van een kleine kilometer lang die zich uitstrekt van de Hoogpoort van Poeke park over de Kleine en Grote Plaats naar de Lokouter toe. Mettertijd is het bos op die heuvel geleidelijk aan verdwenen maar het hogergelegen centrum van het dorp is nog altijd duidelijk te zien zowel vanuit de richting Aalter en Deinze als vanuit Poeke en Bellem.

Zoals we hierboven al vermeldden, komt de naam Lotenhulle pas in 1206 voor het eerst in geschreven vorm voor in een Latijnse tekst uit het OLV-kapittel van Doornik waarin men het heeft over de: "altaria de Poke et Lo". Vóór 1206 bestond er dus zonder twijfel al een gelovige gemeenschap, zowel in Poeke als in Lotenhulle. In 1227 wordt in een tekst uit het archief van hetzelfde kapittel vermeld: "in parochia de Lo". De officiële geschiedenis van het kerkelijk leven in Lotenhulle begint dus in 1206. Volgend jaar 800 jaar geleden.

Dit wil niet zeggen dat er vóór 1206 in Lotenhulle niets is gebeurd op godsdienstig gebied. Er zijn echter geen schriftelijke bronnen of bewijsstukken voorhanden. We kunnen de prehistorie van Lotenhulle wel reconstrueren aan de hand van wat er officieel over de prehistorie in onze streek en elders is gekend.

GOD IN DE LOOP DER TIJDEN IN LOTENHULLE

Het IJstijdperk (15000 - 8000 vr Chr.)

Tot ongeveer 12000 jaar voor Christus heersten in onze streken de IJstijden. Men gaat ervan uit dat menselijk leven hier in die periode zeer moeilijk,

Het centrum van Lotenhulle, gezien vanuit de Poekestraat.
Deze muurschildering bevindt zich in de woning van
de gezusters Nelly en Lea de Meyer, Lodorp 44.
(Foto R.Jonckheere)

schier onmogelijk was.

In 8000 voor Christus milderde het klimaat en ontstonden de eerste bossen. Aanvankelijk vooral berken- en dennenbossen. De eerste mensen konden zich in leven houden door als jagers de rondtrekkende kudde wilde dieren (mammoeten, oerossen, everzwijnen) te volgen. Ze leefden van jacht en visvangst.

De mens onderscheidde zich van de dieren doordat hij onder andere zijn overleden medemens niet als aas voor andere dieren achterliet maar hem of haar begroef. Achteraf plaatste men een grote rechtopstaande steen, een dolmen of menhir, op het graf van de overledene. Dit ritueel wijst erop dat deze primitieve voorouders ervan overtuigd waren dat de dood voor ons, mensen, een speciale betekenis had, dat sterven misschien niet het absolute einde van het leven was.

Het steentijdperk (8000 - 1800 vr Chr.)

Tussen 8000 en 3000 voor Christus zette de klimaatsverbetering zich door en groeiden er ook eiken, hazelaars, elzen, iepen en linden in onze streken; eikenberkenbossen op de hoogteruggen en elzenbossen in de natte depressies.

In die loofbossen leefden vooral allerlei kleinere wilde dieren zodat we mogen veronderstellen dat de eerste permanente bewoners van wat later Lotenhulle zou worden, een groep nomadische jagers waren die er de voorkeur aan gaven zich hier blijvend te vestigen om aan landbouw te gaan doen.

Vanaf 5000 voor Christus heeft men in onze streek bewijzen van landbouwactiviteit teruggevonden. De vondst van stuifmeelkorrels in de bodem bewijst dat hier granen werden verbouwd. Landbouwers moesten samenwerken en leefden in gesloten gemeenschappen om zich doeltreffender te organiseren en zich tegen mogelijke indringers te verdedigen.

Zij begroeven hun doden maar niet meer op een toevallige plek onder een bovengrondse steen maar in een aangelegde grafheuvel waarin ze een ruimte uitspaarden met een altaar van drie dolmen, twee verticaal en een horizontaal op elkaar geplaatst. Onder deze dolmen begroeven ze de verbrande, stoffelijke resten van hun overledenen. De grafheuvel was omringd door een brede walgracht van 3 meter breed. Iedereen van de gemeenschap had op een of andere manier meegeholpen bij de aanleg van dit monument voor de doden. Doden en levenden waren dus goed van elkaar gescheiden.

Het graf van Griet Schamp. De rechtopstaande grafsteen herinnert aan de manier waarop de eerste inwoners van Lotenhulle hun doden begroeven.
(Foto R. Jonckheere)

Waarschijnlijk geloofden deze landbouwers dat hun overledenen in een andere wereld verder leefden. De constructie van de grafheuvel gebeurde door de gemeenschap. Na een begrafenisplechtigheid werd de ingang van de grafheuvel telkens weer met aarde toegedekt zodat de doden de levenden geen schade konden berokkenen.

In de Bollestraat van Lotenhulle hebben archeologen door middel van luchtfotografie ook een dergelijke grafheuvel geregistreerd maar hij werd nog niet onderzocht.

In Aalter gebeurde dat wel in Woestijne langs de Gentse Vaart waar een team van de Universiteit Gent in de jaren negentig enkele begraafplaatsen uit de late steentijd heeft opgegraven.

De eerste landbouwgemeenschappen vestigden zich bij voorkeur op een gunstige, meestal hoger gelegen plek waar ze de bestaande bossen rooiden om ze als akkers te bewerken. Ze werkten met stenen en houten werktuigen. Het hout van de omringende bossen diende vooral als constructiehout en als brandhout waarmee men zich verwarmde.

Het Brons- en IJzertijdperk (1800 - 53 vr Chr.)

Vanaf ongeveer 1800 voor Christus diende hout ook als brandstof om brons en ijzer te smelten. Daarmee kon men betere werktuigen en wapens vervaardigen. In hun woningen leefden de mensen dicht bij of zelfs samen met hun getemde dieren. Geleidelijk aan vormden ze kleine gemeenschappen die in stamverband leefden en elkaar in geval van nood bijstonden.

De mensen die toen onze streek bewoonden waren Kelten, ze werden door Julius Caesar Galliërs genoemd. In zijn "De Bello Gallico" specificeerde hij dat de volksstam uit onze streken niet ver van de zee, de Menapiërs waren. Dezelfde Caesar stelde dat de Menapiërs in openlucht natuurgoden aanbaden. Zij vereerden hemellichamen, donder en bliksem, grote bomen, bronnen, rivieren, water- en bosgeesten en andere natuurverschijnselen.

Verscheidene huidige namen van de dagen van de week weerspiegelen nog het geloof in hun goden. Thius (dinsdag) was hun oorlogsgod, Wodan (woensdag) hun oppergod, Thor (donderdag) hun dondergod en Freia (vrijdag) hun liefdesgodin. Als tussenpersoon tussen goden en mensen stelden ze druïden en druïdessen aan die vertrouwd waren met de magische kracht van natuurkruiden (o.a. de maretak).

Zij verbrandden hun doden en gaven ze in hun graven geschenken mee voor een leven in het hiernamaals.

Het Gallo - Romeins tijdperk (53 vr Chr. - 300 na Chr.)

De eerste ontgonnen akkers van een dorp werden in de Gallo-Romeinse tijd “kouters” genoemd. Deze kouters lagen dicht bij de bewonerskern. Voor Lotenhulle wil dat zeggen dat de eerste akkers zich waarschijnlijk in de omgeving van de huidige Lokouter bevonden.

De Romeinen, die hun goden in tempels aanbaden, lieten de veroverde volkeren vrij in de uitoefening van hun godsdienst. Na verloop van tijd had er een soort vermenging plaats van hun godsdienst met de plaatselijke cultussen. Dit verschijnsel wordt syncretisme genoemd. In Kruishoutem bijvoorbeeld is in een graf een beeldje gevonden met erop de namen Mars en Camullus. Camullus was de Keltische oorlogsgod wiens naam we nu nog terugvinden in de plaatsnaam Kemmel. Waarschijnlijk betrof het een Kelt die zowel de Romeinse als de Keltische oorlogsgod vereerde. De Romeinen verbrandden zoals de Kelten hun overledenen en gaven ze grafgiften mee met het oog op een leven in een hiernamaals. De dode werd individueel begraven. Boven het verbrande lijk plaatsten de rijkere Romeinen een marmeren of stenen monument met een gehouwen beeld van de overledene waaronder een tekst met de vermelding van bvb. zijn naam, zijn leeftijd, zijn beroep of rang. Men veronderstelt dat er zich in Lotenhulle geen Romeinse villa zoals in Merendree of een legerkamp zoals in Maldegem bevond. Noch strategisch, noch economisch lag Lotenhulle op een belangrijke verbindingsweg of rivier.

In het jaar 313 had er binnen het Romeinse rijk een ingrijpende gebeurtenis plaats. Tot dat jaar waren de aanhangers van een nieuw geloof, het christendom, vervolgd geworden. In 313 echter bekeerde de latere keizer Constantijn zich tot het christendom nadat hij zijn tegenstander voor de Romeinse keizerskroon, Maxentius, in een veldslag had verslagen. Voor de strijd zag Constantijn als bij wonder een kruis aan de hemel met de woorden: *In hoc signo vincis* (= In dit teken zult ge overwinnen). Het christendom was de godsdienst van zijn eigen moeder, de heilige Helena. Na zijn overwinning bekeerde hij zich, werd keizer en gaf de christenen godsdienstvrijheid. Niet lang daarna werd het christendom zelfs de enige staatsgodsdienst. De invloed van die nieuwe godsdienst was tijdens de Gallo-Romeinse periode in onze noordelijke streken waarschijnlijk zeer beperkt want vanaf het jaar 250 begonnen Germaanse volksstammen onze streken binnen te vallen en verdreven ze geleidelijk aan de Romeinse kolonistoren weer naar hun moederland, Italië.

Het tijdperk van de Salische Franken (300 - 800 na Chr.)

De Germaanse indringers die zich blijvend in onze streken vestigden, waren de Salische Franken. Hun koning Clovis versloeg de laatste Romeinse landvoogd in Gallië en bouwde een eigen Frankisch rijk uit. Hij huwde de katholieke Bourgondische prinses Chlotildis. In 496 beloofde hij zich te bekeren tot het geloof van de god van Chlotildis als hij de overwinning mocht behalen op de Alemannen. Hij won de strijd en liet zich in Reims dopen. Zoals de traditie dat wilde, volgden zijn soldaten hem in zijn overstap naar het nieuwe geloof.

In de loop van de eropvolgende eeuwen werden onze streken gekerstend door missionarissen uit Frankrijk en Engeland. Een der bekendste was Sint-Amandus die in Gent de Sint-Pietersabdij stichtte. De kerstening vanuit abdijen en kloosters verliep niet altijd even gemakkelijk. Veel van die eerste missionarissen stierven de marteldood. Heel dikwijls waren het niet zozeer hun preken maar de wonderen die ze verrichtten die de mensen overtuigden van de meerwaarde van het christelijk geloof. Na hun dood kregen vele van die missionarissen de status van heilige. Dit hield in dat ze - via hun relikwieën - uitgelezen voorsprekers werden bij God voor de gelovigen die hun bovennatuurlijke hulp inriepen. De relikwieënverering en de bedevaarten naar heilige plaatsen stammen uit die tijd.

De koning, de adel en de geestelijkheid zorgden samen voor orde en gezag in de maatschappij. De adel zorgde voor bestuur, rechtspraak en materiële noden, de geestelijkheid stond in voor het geestelijk welzijn van de onderdanen.

Het is in die Frankische periode dat de naam Lotenhulle ontstaan is uit de Frankische woorden "lauha" en "hulle".

In het jaar 771 werd koning Karel de Grote alleenheerser van dat Frankische rijk. In 800 kroonde de paus hem tot keizer van het West-Romeins rijk. Karel de Grote richtte scholen op waarin clerici (= priesters) werden opgeleid om de administratie en de rechtspraak in zijn rijk te verzorgen. De voertaal in de scholen was het Latijn. In naam van God was de keizer of koning verantwoordelijk voor het wereldlijk gezag over de mensen en in naam van dezelfde God zorgde de paus voor het geestelijk welzijn van de mensen op aarde.

Zoals dat toen de gewoonte was, zijn de mogelijke inwoners van Lotenhulle officieel hun plaatselijke heer of heren in het geloof gevolgd en werden ze met hem katholiek. In ieder dorp werd zonder twijfel vrij vlug door de

De Heilige Helena bevindt zich als een kariatide onder de preekstoel van de H. Kruiskerk.
(Foto: R.Jonckheere)

plaatselijke heer een kleinere of grotere kapel gebouwd waarin de gelovigen terecht konden voor doopsels en begrafenissen.

In realiteit echter zullen de meeste mensen van wat toen Lotenhulle was, naast de officiële god van het christendom nog lange tijden de goden van hun voorouders trouw gebleven zijn. In geval van nood hebben ze zonder twijfel naar hun traditionele natuurgoden en naar hun zwarte magie teruggegrepen.

Een belangrijk verschil tussen Franken en Kelten bestond hierin dat de Franken en hun afstammelingen hun doden in de aarde begroeven en ze niet meer cremeerden.

Na de dood van Karel de Grote viel zijn rijk grosso modo in twee machtige rijken uiteen, het Duitse keizerrijk en het koninkrijk Frankrijk.

Vóór 1206 gebeurden er een aantal belangrijke gebeurtenissen.

Negatief voor onze gewesten waren de verwoestende invallen van de Noormannen en het geloof dat het magische jaar 1000 het einde der tijden zou betekenen. Het algemene doemdenken zadelde de mensen van die tijd op met een verlamme angst.

Toen het jaar 1000 echter voorbijging zonder grote catastrofes, kregen de mensen als het ware opnieuw levenszin.

Positieve ontwikkelingen voor onze gewesten waren enerzijds het ontstaan van de steden en anderzijds de heropbloei van het christelijk geloofsleven vooral onder de invloed van de abdij van Cluny en van de Cisterciënserorde. De steden waren broedplaatsen van nieuwe, gedurfde experimenten niet alleen op economisch maar op alle gebied. De abdijen en kloosters zorgden voor een heropleving van het geestelijk ideaal. De organisatie van de kruistochten was het zichtbaarste bewijs van de heropleving van het enthousiasme voor het ene, ware geloof van de moederkerk van Rome.

1206 en de volle middeleeuwen

In 1206 verscheen zoals hierboven al vermeld, voor het eerst in de geschiedenis de naam Lo(tenhulle) zwart op wit in de Latijnse teksten die Luc Stockman in de archieven van de kannuniken van het O.L.V.-kapittel van de kathedraal van Doornik vond. De teksten bewijzen dat er vanaf 1206 in Lotenhulle een kerk bestond met een altaardienst. Het beneficium of bevestigingsrecht tot het benoemen van een pastoor kwam toe aan een kannunik van het O.L.V.-kapittel van Doornik. De parochie Lotenhulle was immers onderworpen aan het gezag van de bisschop van Doornik. De betreffende

De heerlijkheid van het Hof te Baarle in de wijk de Barelhoek hing af van de heren van Nevele.
(Foto R.Jonckheere).

kannunik werd zelf geen pastoor maar verpachtte het ambt aan een plaatsvervanger die hij een jaargeld gaf. Zo werd een zekere Jan Van Lo de eerste pastoor van Lotenhulle.

Het waren de heren van de bestaande twaalf heerlijkheden van Lotenhulle die aan de bisschop van Doornik de toelating moesten vragen voor de bouw van een kerk en van een pastorie. De veldstenen voor de bouw van de kerk waren veldstenen die ter plekke werden opgegraven. Mariette Van de Steene zei me enkele jaren geleden dat haar ouders haar verteld hadden dat de drinkpoel achter hun boerderij in de Meulenhoek er gekomen is door het uitgraven van veldstenen voor de kerk.

De heren van Lotenhulle moesten ook financieel instaan voor de wedde van de pastoor. De heren van Nevele, die het grootste gedeelte van het grondgebied van Lotenhulle in hun bezit hadden, waren uiteraard de belangrijkste geldschieters. Andere heren van Lotenhulle waren de barons van Poeke, de heren van Vormezele bij Ieper, de kannuniken van de Proosdij van Sint-Donaas te Brugge, de abdij van Drongen e.a.

De betaling gebeurde met de opbrengsten van de grote en kleine tienden (= één tiende deel van de waarde van de jaarlijkse opbrengst van de graangevassen, de groenten en het vlees van de geslachte dieren). De wereldlijke en geestelijke heren verhaalden van rechtswege deze tienden op hun pachters van Lotenhulle.

Andere inkomsten voor de pastoor waren zijn altaardiensten (o.a. begravingen en jaargetijden), de opbrengst van bepaalde gronden die hem door de heer of bij erfenis waren toegewezen en de opbrengst van de verkoop van vis uit zijn vijvers. De pastorie (nu woning van Luc De Roo) bevond zich langs de Heirstraat rechtover de huidige Pastoriestraat die speciaal aangelegd werd om de pastoor toe te laten gemakkelijker zijn kerk te bereiken. In vreedzame tijden kon de pastoor tijdens de middeleeuwen behoorlijk van zijn inkomsten leven. Waren de tijden echter slecht voor zijn parochianen dan moest ook de pastoor de broeksriem aanspannen.

De Broederschap van het Heilig Kruis, waarvan de pastoor de hoofdverantwoordelijke was, bracht nu en dan ook een batig saldo op. Dit broederschap had als bedoeling de verering van het Heilig Kruis, de belangrijkste relikwie van de kerk van Lotenhulle, te bevorderen. De leden van dit religieus broederschap hadden een maandelijks bijeenkomst in de kerk en stonden elkaar bij in nood. Hun belangrijkste activiteit was de jaarlijkse processie

De vroegere pastorie van Lotenhulle. Nu woning van Luc de Roo,
Heirstraat 27.
(Foto R.Jonckheere)

van het Heilig Kruis op de dag van de kerkwijding, de zondag na 14 september. Bij die gelegenheid stapten ze met hun lantaarns mee op in de stoet die in Lotenhulle startte met een mis met sermoen door een gastpredikant. Van Lotenhulle uit trok de processie met het Heilig Kruis naar Poeke en ten slotte naar Ruiselede. In deze beide parochiekerken werd telkens gepreekt en gezegend met de relikwie van het H. Kruis. In de stoet gingen trommeelaars voorop, gevolgd door zanggroepen en godsvruchtige verenigingen die biddend elk achter het eigen vaandel liepen. Voor het baldakijn met de pastoor die de relikwie droeg, stapten de leden van het Broederschap van het Heilig Kruis, de lantaarn met de flakkerende kaars in de hand. De notabelen van de parochie sloten de stoet. Deze processie was de hoogdag van Lotenhulle die iedereen op de been bracht. Na afloop van de processie mochten de processiegangers op kosten van de Broederschap feestvieren. Dat gebeurde soms zo duchtig dat de uitgaven voor het vertier de inkomsten die de processie had opgebracht, overtroffen.

In de kerk van Lotenhulle bevonden zich ook twee kapelanieën. Dit waren speciale stichtingen of fundaties in het leven geroepen door overledenen met het oog op de eigen zielerust. Daarbij kregen vreemde kapelaans de toelating om in de kerk enkele missen per week voor de zielerust van de stichters op te dragen. Meestal gebeurde het lezen van zo'n mis aan een zijaltaar of aan een wegneembaar altaar dat tegen één van de pilaren was opgesteld. Die kapelaans kregen daarvoor een vastgesteld bedrag als vergoeding. Soms deed de pastoor zelf die mis in hun plaats, uiteraard tegen een overeengekomen vergoeding. In Lotenhulle bestonden twee kapelanieën, één van de Heilige Katarina (3 missen per week) en één van Johannes de Doper (2 missen per week).

De diensten op zon- en feestdagen (52 zondagen en 40 feestdagen per jaar) waren de gelegenheden bij uitstek die de doorsnee mensen dankbaar aangrepen om de eentonigheid van het dagelijks leven te doorbreken.

De kerk, dat wil zeggen, haar vertegenwoordiger ter plaatse, de pastoor, was de officiële tussenpersoon tussen God en de mensen. In de kerk ging hij de mensen voor in woord en ritueel. De kerk werd tijdens de middeleeuwen de plek bij uitstek waar de mensen via hun pastoor God konden ontmoeten. In het kerkgebouw verzamelde zich de levende, gelovige gemeenschap. Rond het kerkgebouw op het kerkhof rustten de overledenen van de parochie.

De relikwie van het H.Kruis, van de middeleeuwen tot vandaag voorwerp van verering in Lotenhulle en omgeving.

(Foto R. Jonckheere)

Periode 1500 - 1600: de godsdienstoorlogen.

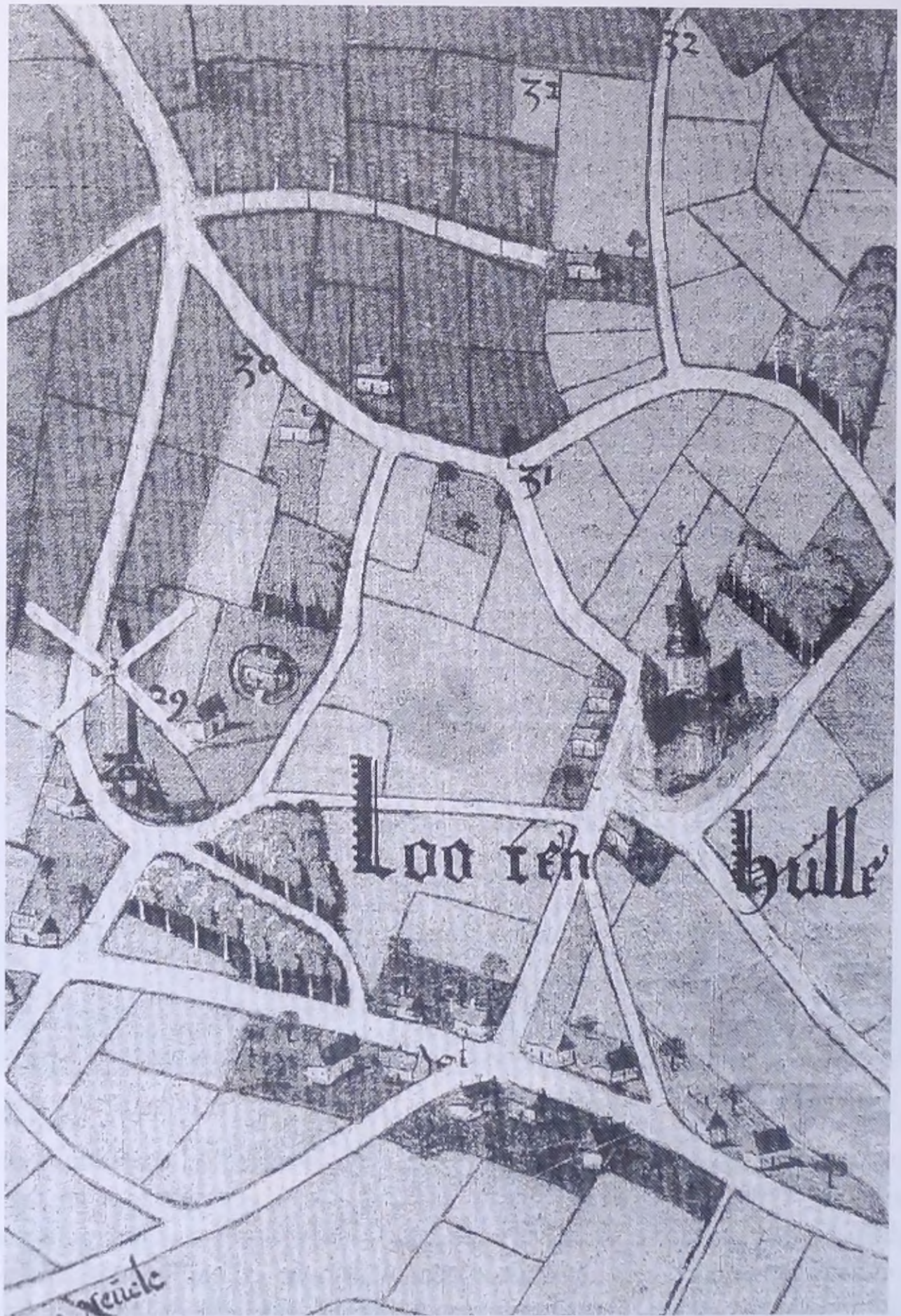
De macht en de rijkdom van de hogere geestelijkheid en van de kerk als instituut werden op het eind van de middeleeuwen erg groot. De bouw van grootse kathedralen en paleizen en de levenswijze van die zogenoemd geestelijke hoogwaardigheidsbekleders was voor vele weldenkende christenen een doorn in het oog. De vorsten, bijvoorbeeld de Habsburger Karel de Vijfde, onze Keizer Karel, beschermde desnoods gewapenderhand de voorrechten van de katholieke kerk omdat ze eenheid en orde betekende voor zijn "rijk waarin de zon nooit onderging". Niet voor niets stond hij in de traditie van Karel De Grote die zich als wereldlijk vorst Gods vertegenwoordiger op aarde beschouwde.

Toen uitgerekend in zijn Duitse Rijk de Augustijner monnik Maarten Luther met succes de misbruiken van de officiële kerk, vooral de aflatenhandel, bestreed, probeerde keizer Karel militair in te grijpen. Dat lukte hem niet zodat hij met tegenzin het principe "cujus regio, ejus religio" moest aanvaarden (1555). Dit principe hield in dat de gelovigen verplicht de godsdienst van de plaatselijke vorst moesten aannemen.

De Spaanse Habsburgers heroverden onze Zuidelijke Nederlanden zodat wij willens nillens katholiek moesten blijven terwijl de Noordelijke Nederlanden zich onder Willem van Oranje vrijvochten van de katholieke Habsburgers en officieel protestants werden.

De kerk zelf probeerde zich van binnenuit te vernieuwen door het bijeenroepen van het Concilie van Trente (1545 - 1563). De effecten van die vernieuwing zouden zich in Vlaanderen pas in de zeventiende eeuw kunnen manifesteren doordat de opvolger van keizer Karel, zijn zoon Filips II, hier een schrikbewind voerde tegen de protestantse opstandelingen, de "geuzen" genoemd. Dit is de periode van de Beeldenstorm en van de Bloedraad van de hertog van Alva.

Ook in Lotenhulle liet die beeldenstorm zijn sporen na. In 1571 werden de pastoor en de baljuw van de heer van Nevele in Lotenhulle beiden door de geuzen vermoord. Tussen 1581 en 1590 was hier geen pastoor en lag het dorp er 10 jaar verwoest en verlaten bij. De bevolking was gevlucht om te ontsnappen aan de voortdurende brandschattingen en aan het lijfgevaar dat de bewoners hadden te verduren zowel van de zijde van de geuzen als van de zijde van de Spaanse garnizoenen. Als burgerbevolking moesten ze ondergaan wat hogere machten boven hun hoofden beslisten. Ook in Lotenhulle zullen sommigen wellicht sympathie hebben opgevat voor het

De oudste afbeelding van het centrum van Lotenhulle zoals Loys de Bersacques het in 1627 schilderde.
(Foto Lothar Grauman)

nieuwe geloof. Het nabijgelegen Aalter kende in de persoon van vrouwe Katarina van Boetselaere een fervente voorvechtster van de hervorming en in het land van Nevele, o.a. in Merendree en in Hansbeke waren er hevige aanhangers van de Wederdoperij die zich later in Aardenburg hebben gevestigd.

Het feit dat veel verwoestingen werden aangericht en dat de de bewoners voor zo lange tijd massaal zijn weggevlucht, laat veronderstellen dat sommige bewoners van Lotenhulle wel degelijk met de godsdienstige opstandelingen sympathiseerden. De anderen, we veronderstellen de meerderheid, zijn waarschijnlijk op de eerste plaats naar veiliger oorden gevlucht om het vege lijf en hun schaarse bezittingen te redden, want Lotenhulle lag niet zover af van Zeeuws-Vlaanderen van waaruit de Watergeuzen geregeld aanvallen lanceerden tegen onze grensstreek die onder Spaans gezag stond. Het ligt voor de hand dat van hier gevluchte hervormden desnoods met wapengeweld hun vroegere bezittingen wilden heroveren.

Een halve eeuw van fanatieke godsdienststrijd in onze gewesten was uiteraard niet bevorderlijk voor het godsdienstig leven in het algemeen. Er waren zonder twijfel weinig jongeren die zich in een dergelijk klimaat geroepen voelden om voor priester te gaan studeren. Overal in Vlaanderen heerste er een priestertekort. In 1599 was er voor Aalter én Lotenhulle slechts één pastoor.

Pas met de komst van de aartshertogen Albrecht en Isabella in 1609 kwam er weer een tijdlang vrede en gelegenheid tot wederopbouw. De aanleg van het kanaal Gent-Brugge had in die periode plaats.

Op godsdienstig gebied was er ondertussen heel wat veranderd. Eén van de besluiten van het Concilie van Trente was de herinrichting van de bestaande bisdommen. Lotenhulle werd binnen het bisdom Gent onder de dekenij Tielt ingedeeld. Er werd in elk bisdom een seminarie opgericht met de bedoeling de toekomstige priesters een betere opleiding te geven zodat ze hun taak als vertegenwoordiger van God op aarde met meer kennis van zaken en met meer ernst dan voorheen zouden verrichten. De invoering van de preekstoel en van biechtstoelen waarin de priesters hun parochianen in de volkstaal te woord stonden, had de bedoeling Gods boodschap begrijpelijker tot het hart van de gelovigen te laten doordringen.

De resultaten van deze en andere kerkelijke vernieuwingen zouden vooral onder bisschop Triest (1621-1657) succes kennen.

3

De H. Kruiskerk zoals ze er voor de verbouwing van 1757 uitzag.
(Archief bisdom Gent)

Contrareformatie in de 17^e en 18^e eeuw

Onder het bewind van de aartshertogen Albrecht en Isabella zegevierde de contrareformatie in de Zuidelijke Nederlanden. In Lotenhulle begon de contrareformatie echter niet zo gunstig als elders. Pastoor Jan Wielandt en zijn koster lieten zich in de jaren twintig van de zestiende eeuw tot het protestantisme overhalen en vluchtten samen naar Zeeuws-Vlaanderen. De koster nam zelfs een zilveren miskelk mee.

Als je er rekening mee houdt dat de kerk er verwoest bijlag - kerkraden zonder glas, gaten in het dak, muren die moesten worden gestut - en dat de pastoor en de koster naar de Geuzen overgelopen waren, dan kan men zich goed inbeelden dat God zich in die jaren niet erg in zijn schik heeft gevoeld in Lotenhulle. In 1652 stak er nog altijd stro in de ramen en schraagden stutbalken nog altijd de muren. Pas in 1702 was het hoofdaltaar volledig hersteld. De mensen van Lo hadden het dus niet breed in de tweede helft van de 16^e eeuw.

De algemene politieke toestand was in de bewuste periode ook erg onstabiel. Verscheidene malen kwamen de troepen van Lodewijk XIV hier binnenvallen om de Zuidelijke Nederlanden voor Frankrijk te heroveren. Onze mensen moesten die Franse bezettingstroepen dan telkens opnieuw huisvesten, proviand leveren en oorlogsschatting betalen. Kwamen de Spaanse troepen ons ter hulp om onze streek te heroveren dan moesten ze voor hen hetzelfde doen. De bevolking ter plekke was hoe dan ook altijd de grote verliezer.

Het godsdienstig leven van de gelovigen kende echter een heropleving. Het Concilie van Trente begon zijn vruchten af te werpen. De visitatieverslagen van bisschop Anton Triest, die regelmatig alle parochies van zijn bisdom bezocht en gewetensvol de ijver en het gedrag van zijn dekens en pastoors controleerde, was niet vreemd aan de geleidelijke religieuze heropleving. De vragenlijsten van de bisschop die de pastoors van Lotenhulle moesten invullen, tonen aan dat het geloofsleven van de mensen van Lotenhulle vrij voorbeeldig was. Mensen die hun Pasen niet hielden of uit de echt gescheiden waren werkelijk uitzonderingen. Het bevolkingscijfer van Lotenhulle steeg tegen het einde van de 16^e eeuw geleidelijk aan tot 1000 inwoners waardoor de gemeente recht kreeg op een onderpastoor. Deze onderpastoor was de ondergeschikte van de pastoor. Hij stond de pastoor bij in zijn pastorale taken. Hij kreeg ook maar de helft van de wedde van de pastoor uitbetaald maar had altijd wel de hoop na een aantal jaren zelf ergens elders

Devotiekruis dat herinnert aan de moord op Veronica Verduere in de Steenbossen van Lotenhulle in 1783.

(Foto R. Jonckheere)

pastoor te kunnen worden.

De betere opleiding van de priesters had voor gevolg dat Lotenhulle tussen 1700 en 1800 verscheidene waardevolle pastoors kreeg.

De eerste, Egide Anjuyn, was 42 jaar lang pastoor. Hij nam het onderricht in de christelijke leer zeer ernstig. Op zondag gaf hij de ene week een preek voor de volwassenen, de andere week een catechismusles voor de jongeren. In 1733 werd Jacobus De Schuyffelaere pastoor. Hij had aan de universiteit van Leuven de titel van doctor in de theologie behaald. Tijdens zijn pastoraat gebeurde het ware verhaal van Veronica Verduere voor wie een veldkruis in de Malsem werd opgericht ter nagedachtenis aan de laffe manier waarop het meisje door twee vreemde rondtrekkende kooplieden werd vermoord.

Een derde pastoor, Jan-Baptist Verleysen, was naast pastoor van Lotenhulle ook deken van de dekenij Tielt.

Corneel Uyttersprot (1783-1802) ten slotte was de laatste pastoor van het Ancien Regime, de periode waarin de adel en geestelijkheid konden genieten van de voorrechten van hun stand.

Bijna heel die eeuw, de Oostenrijkse tijd, was een vrij rustige periode waarin de pastoors onder de leiding van hun deken en hun bisschop de maatregelen van het Concilie van Trente in de harten en de geesten van de mensen van Lotenhulle hebben geconsolideerd.

Het kerkgebouw van Lotenhulle werd hersteld en vergroot. De gestegen welvaart bracht met zich mee dat de kerkfabriek in staat was nieuwe kelken, gewaden en meubilair aan te schaffen. Op het einde van de 18^e eeuw woonden er ongeveer 2000 gelovigen in Lotenhulle, de 100 inwoners van de "splete van Poeke" die vanouds tot de parochie Lotenhulle behoorden, niet meegerekend. Twee onderpastoors stonden vanaf dan de pastoor bij in de pastorale zorg.

Het leek erop dat God in Lotenhulle een bloeitijd tegemoet ging maar ... er waren revoluties op komst.

Revolutietijden (1789 - 1830)

Het Ancien Regime dat gebaseerd was op maatschappelijke ongelijkheid, werd door de Franse Revolutie afgeschaft. Voortaan zouden de idealen van vrijheid, gelijkheid en broederlijkheid zorgen voor orde en cohesie binnen de maatschappij. In plaats van het geloof zou de rede, het verstand, de basis

vormen van de manier waarop de mens zich in de maatschappij diende te gedragen. De Franse revolutionairen wilden die nieuwe verlichte visie desnoods met geweld aan de andere volkeren van Europa opleggen. Ze vielen de Zuidelijke Nederlanden binnen en verdreven de Oostenrijkers. Alle oude voorrechten van adel en geestelijkheid werden nietig verklaard, kerkelijke goederen werden aangeslagen en religieuze beschouwelijke orden werden afgeschaft. Van de priesters eisten de revolutionairen een eed van trouw aan de republiek en een eed van haat jegens het koningschap. Een meerderheid van de priesters in Vlaanderen weigerde die eed af te leggen zodat ze werden vervolgd. De pastoor van Lotenhulle, Corneel Uyttersprot en zijn onderpastoor J.J. Verstraeten waren eedweigeraars en moesten onderduiken. Aan de Boerenkrijg "voor outer en heerd" hebben ze echter niet deelgenomen. Emiel Vandegenachte, een gepensioneerd rijkswachter uit Aalter, heeft een geromantiseerde versie van de gebeurtenissen uit die beloken tijd beschreven in "Rond Aalter in den Franschen tijd"(1904). Hij verhaalt erin de lotgevallen van de ondergedoken pastoor Corneel Uyttersprot van Lotenhulle (p.390 e.v.) De hoofdrol in zijn verhaal is echter weggelegd voor de bende van rover en bandiet Wildemouwe die in deze periode van relatieve wetteloosheid samen met zijn bende onze streek onveilig maakte door ontelbare roofovervallen te plegen. De geldschat, die de pastoor van Lotenhulle in zijn vijver in de pastorietaan had begraven, werd door de bandieten opgehaald maar ze lieten de eerwaarde man het leven.

Toen het eerste vuur van de Franse Revolutie in Frankrijk begon te smeu-
len, kwam Napoleon Bonaparte aan de macht. Hij sloot in 1802 een con-
cordaat met de paus, in feite een compromis, waarbij er een scheiding tot
stand kwam tussen kerk en staat. De pastoors kregen voortaan een wedde
maar de meeste maatregelen van de revolutie bleven van kracht. De burger-
lijke overheid zou voortaan via het gemeentebestuur zeggenschap krijgen
over de wereldlijke aspecten van de kerk. Het onderhoud van de gebouwen
en de registratie van doopsels en huwelijken moesten voortaan door de bur-
gerlijke overheid gebeuren. Voor wat de specifiek godsdienstige aspecten
betreft (de regeling van de eredienst of de benoemingen bijvoorbeeld) daar-
bij kregen de kerk en haar vertegenwoordigers carte blanche.

Na het concordaat met de paus herriepen pastoor C. Uyttersprot en zijn
onderpastoor hun weigering en beloofden ze gehoorzaamheid aan hun bis-
schop.

Napoleon zelf probeerde Europa aan zich te onderwerpen. Talrijke jongeren uit Vlaanderen, ook uit Lotenhulle, werden opgeroepen om dienst te nemen in Napoleons "grande armée" die overal in Europa strijd leverde. Vele dienstplichtigen waren jarenlang weg van huis en sneuvelden op een of ander Europees slagveld voor de glorie van een vaderland waarvan ze waarschijnlijk niet eens de taal begrepen. In Waterloo eindigde Napoleons veroveringsdroom en werden wij, Zuid-Nederlanders, tijdens het Congres van Wenen weer met onze Nederlandse noorderburen verenigd.

Die nieuwe constructie, het Koninkrijk der Nederlanden, ondervond erge tegenkanting. De Walen waren niet tevreden omdat ze zich als Franssprekenden gediscrimineerd voelden binnen een land dat hoofdzakelijk uit Nederlandssprekenden bestond. De Vlamingen waren niet erg tevreden omdat ze als katholieken met protestanten moesten leren samenwerken. De vele wrijvingen zorgden ervoor dat er in 1830 een monsterverbond ontstond tussen Vlamingen en Walen tegen de "Hollanders". De opstand lukte en zo ontstond, bij de gratie van de Grote Mogendheden van die tijd, de nieuwe staat België.

De Belgische 19e eeuw

België was vanaf het begin een land dat voorbestemd leek te moeten kampen met wankele evenwichten. We hadden een protestantse "Duitse" koning en een katholieke "Franse" koningin. Wallonië was industrieel uitgebouwd terwijl Vlaanderen grotendeels nog agrarisch was. Er was één gemeenschappelijk kenmerk: in de meeste steden, zowel Waalse als Vlaamse, leefde een verfranste burgerij die erg liberaal was. Deze elite zorgde ervoor dat de grondwet van België één van de progressiefste van Europa was. Het nieuwe België bestond uit twee grote politieke formaties: de liberalen en de katholieken. De parlementair gekozenen kwamen overeen dat de liberalen zich vooral met de politiek en met de economie zouden bemoeien. De katholieken zouden zich vanuit hun eigenheid toeleggen op het sociaal-cultureel leven. Onderwijs en gezondheidszorg werden de pijlers waarop de katholieke zuil haar macht schraagde. Voor de uitbouw van een onderwijs- en verzorgingsnet had de kerk veel mensen nodig die zich vanuit een christelijke inspiratie met hart en ziel wilden inzetten voor die taak. Ontelbare religieuzen, pastoors, onderpastoors, zusters en broeders, begijnen en leken hebben zich gedurende heel die 19^e eeuw ingezet om het ideaal van een katholieke maatschappij gestalte te geven. Zij waren het die met

Het huidige klooster OLV- Presentatie in de Pittemstraat dat in 1843
werd opgericht.
(Foto R. Jonckheere)

hun inzet het zo genoemde Rijke Roomse Leven in Vlaanderen mogelijk hebben gemaakt.

In een dorp als Lotenhulle trokken begaafde jongens van goede komaf naar de bisschoppelijke colleges van Eeklo (= het boerencollege) of van Tielt. Verscheidene onder hen kozen voor de weg van het priesterschap. Voor een gegoed kroostrijk landbouwersgezin was het een eer de oudste zoon aan de kerk af te staan. In de seminaries leefden al die jonge mannen gedurende verscheidene jaren gedisciplineerd samen met als hoofddoel zich klaar te maken om mee te helpen aan de realisatie van het Rijk Gods op aarde. De besten onder hen waren bereid hun familie en land te verlaten om als missionaris het katholiek geloof in de wereld uit te dragen.

Niet alleen jongens maar ook meisjes van goeden huize kregen meer en meer de kans enkele jaren lang gevormd te worden in nieuw opgerichte colleges of pensionaten van religieuzen. Ze kregen er een christelijke opvoeding en een algemene vorming waarbij de kennis van de Franse taal een belangrijke plaats innam. Hun opleiding in de vrome besloten sfeer van een kloostergemeenschap heeft zonder twijfel veel religieuze roepingen in de hand gewerkt.

In 1843 vestigden zich vijf zusters van het moederhuis van de Zusters van O.L.V.- Presentatie uit Sint-Niklaas in het nieuwgebouwde klooster van Lotenhulle. Voor de doorsnee-meisjes van Lotenhulle betekende de aanwezigheid van het klooster O.L.V.-Presentatie heel wat want iedereen kon er naar de kantschool. Dit was de voorloper van de latere bewaarschool voor de kleuters en van de aangenomen lagere school voor meisjes die - volgens een brief van 28 januari 1877 van pastoor J. Van Auermeulen aan bisschop J. Bracq van Gent - toen zeker bestonden. In het stichtingsjaar 1843 werden er naast de 11 "pensionairen" niet minder dan 180 Lotenhulse "klosjes-werksters" in de school ingeschreven. De invloed van het onderwijs van de zusters op de vrouwelijke bevolking van Lotenhulle mag dus zeker niet worden onderschat want het onderwijs van de zusters was - welk vak ze ook gaven - eerst en vooral christelijk geïnspireerd.

De jongens van Lotenhulle volgden sinds 1815 les bij koster-onderwijzer Fernand C. Van hende en later in de gemeentelijke jongensschool die in 1857 in gebruik werd genomen. De kinderen leerden er lezen, schrijven en rekenen maar vooral de kennis van de "de christelijke lering" werd hen onderwezen. Elke lesdag begon met de godsdienstles, catechese of gewijde geschiedenis. De pastoor of de onderpastoor kwamen regelmatig op bezoek om de godsdienstige kennis van de leerlingen te testen. Ook de godsdienst-

3.00 3.30 Lichamelijke opvoeding
3.30 4.00 Lituurgie de H. Anis

Zaterdag 16. 10. 48.

8.30 9.00 Godsdienst: onderwijzing door
Herr. Gans. ^{op} Voor Pastoor.

9. 10. 00 Bekenen:

5° Jaar: oefen. op de vlaktematen
4° en 3° Jaar: oefeningen op de tafels
van ruimtelijk vuldiging.

Doornen schriftelijk.

10. 11. 15. Moederbond

Voordracht: "Het kruisje."

Vertellen: Weg van huis.

Zondag 17. 10. 48.

8.30 9.00 Godsdienst: "God is oneindig goed."

9. 10. 00 Bekenkunde:

5° Jaar: de deling van gehele getallen
4° en 3° Jaar: oefeningen op + en -
Les: deling van gehele getallen

Het belang van godsdienstlessen vroeger kan je aflezen uit elke willekeurige bladzijde van het schoolagenda van de lagere schoolleerlingen van de jongensschool van Lotenhulle.

(Foto R. Jonckheere)

zin van de onderwijzers werd gecontroleerd. Een mooi staaltje van de gevoeligheid voor wat betreft de godsdienstzin is de brief die koster-onderwijzer F. Van hende in 1836 aan pastoor H. De Rycke schreef naar aanleiding van een gerucht dat onderpastoor J. Van den Kerckhove over hem in het dorp zou hebben verspreid:

“De onderpastoor zou gezegd hebben dat de ouders hunne kinderen bij zulke god- en zedelozen schoolmeester niet mochten zenden of dat zij zondigden tegen het geloof, het geloof verloren, doodzonde deden en alzo hunne eeuwige Verdoemenis inliepen”.

De koster beweerde verder dat de onderpastoor gedreigd had ervoor te zorgen dat er nieuwe schoolmeester zou komen “die wel gemanierd was en zeden had”.

Op het einde van de brief verzocht hij zijn pastoor “zijn eer te herstellen” en er bij Zijne Hoogwaardigheid de bisschop op aan te dringen de onderpastoor te vervangen.

Naast de godsdienstlessen op school kregen alle kinderen op zondag nog lessen in de zondagsschool naast de pastorie. De onderpastoors stonden ervoor in dat kinderen en adolescenten van de zondag “een dag des Heren” maakten.

Voor de kinderen van 7 jaar tot aan hun Eerste Communie, die men vroeger met twaalf jaar deed, was er catechismusles in twee groepen. De kleine groep bestond wellicht uit de laatstejaars die hun Communie voorbereidden en de grote groep bestond uit al de anderen voor wie het niet zo erg was dat ze nu en dan een les misten.

's Namiddags was er catechismusles van 2 u tot 3 u voor de mannelijke adolescenten en van 3 u tot 4 u voor de vrouwelijke adolescenten. Deze lessen werden gegeven “door meesters en meesteressen in aanwezigheid van de pastoor of onderpastoor die op het eind altijd catechismus geeft en een aansporend woordje meegeeft” schreef pastoor Van Auermeulen in het visitatieverslag van 1877 aan Monseigneur H. Bracq.

Ook de volwassen leken van de parochie werden door de pastoor, bijgestaan door zijn twee onderpastoors, tot bewuster christenmensen opgeleid. Dat gebeurde door middel van zondagse preken, huisbezoeken en niet in het minst door de zesjaarlijkse volksmissies of zendingen. Hierbij bestookten een of twee vreemde paters, meestal redemptoristen, de mensen een week lang elke avond met sermoenen over de vier uitersten van de mens: de dood, het laatste oordeel en de hemelse gelukzaligheid of de helse verdoe-

De heilige Franciscus Xaverius en de heilige Barbara bekleden nog altijd een ereplaats in de huidige kerk.

(Foto R. Jonckheere)

menis. De biecht en communiepraktijk kende ongekeerde hoogten tijdens en na dergelijke devotiepraktijken waaraan niemand zich bewust durfde onttrekken. Bij iedere avonddienst in de kerk was ten minste één lid van elk gezin tegenwoordig. Deze boetedagen werden door de pastoors als speciale genadedagen beschouwd waarvoor ze de Heer zeer dankbaar waren. In 1888 bijvoorbeeld schrijft pastoor G. D'Hooghe in zijn verslag over de zending van dat jaar: "Alle parochianen, behalve vier verloren zonen, zijn tot het sacrament der biecht toegetreden".

De volksdevotie tot het Heilig Hart van Jesus, tot de Heilige Maagd Maria en tot bepaalde heiligen zoals de heilige Barbara, Sint-Jozef, Franciscus Xaverius, Vincentius a Paulo e.a. leidde tot de stichting van niet minder dan 13 religieuze confreries of broederschappen die als doel hadden de vroomheid en deugdzaamheid van de leden te bevorderen en elkaar in nood bij te staan. De pastoor en de onderpastoors waren als proost de onbetwiste leiders en bezielers van al deze vrome groeperingen.

Voor de verering van de Heilige Maagd kreeg o.a. met de verschijningen in Lourdes een sterke impuls. In 1845 werd hier een Congregatie van O.L.Vrouw voor jonge dochters opgericht en in 1850 volgden de jongelingen hun voorbeeld.

Op verscheidene plaatsen bouwden de parochianen ook kapellen ter ere van Maria: voor O.L.V. van Zeven Weeën, voor O.L.V. van La Salette, voor O.L.V. van Altijdurende Bijstand e.a. Zo konden ze tijdens de meimaand gezamenlijk Gods Moeder met kaarsen, bloemen, gebeden en gezangen vereren of samen haar hulp inroepen bij ziekte of tegenslag.

Toen de zondagsschool, die in 1843 naast de pastorie werd gebouwd te klein werd, bouwde men "Den Tap" (1864), een nieuwe zondagsschool, die ook dienst deed als parochiale concertzaal en ontspanningscentrum langs de Aalterse baan. Zo bleef het sociaal-cultureel leven veilig onder de hoede van de plaatselijke geestelijkheid.

In 1872 werd bij koninklijk besluit opnieuw een tweede onderpastoor toegestaan. De kerk liet in 1889 voor de twee geestelijken in de Pittemstraat op grond van het klooster twee onderpastories bouwen. Een eigen woning gaf de twee onderpastoors wat meer vrijheid en zelfstandigheid om hun pastoraal werk naar behoren te kunnen verrichten.

In 1871 besliste de kerkraad tot de vergroting van het schip van de kerk naar de westzijde toe want de bestaande kerk werd te klein voor het stijgend aan-

De kapel van OLV van Altijddurende Bijstand in de Lomolenstraat, nog altijd een blijvend getuigenis van de volksdevotie van de Lotenhulse gelovigen.
(Foto R. Jonckheere)

tal parochianen, meer dan 3000 op het eind van de eeuw.

Nationaal gezien duurde het tot 1879 voor de vrijzinnige liberalen inzagen dat ze door het onderwijs uit handen te geven hun greep op de jeugd, op de toekomst uit handen hadden gegeven. De schooloorlog van 1879 tot 1883 betekende het definitieve einde van het monsterverbond tussen katholieken en liberalen die weldra in het opkomend socialisme een gemeenschappelijke politieke vijand zouden treffen. Zowel liberalisme als socialisme hebben in het landelijke Lotenhulle in de 19e eeuw weinig of geen aanhang van betekenis gekend.

Als er één periode geweest is waarin God zich in Lotenhulle erkend en vereerd wist, zal het wel deze periode van 1830 tot het begin van de twintigste eeuw zijn geweest. Toen mocht God hier op grote voet leven.

De twintigste eeuw

De periode van de twintigste eeuw wil ik chronologisch aan de hand van een vijftal ankerpunten belichten.

Eerst en vooral waren er de belangrijke **restauratiewerken** aan de kerk die in 1904 onder de leiding van de nieuwe pastoor E.H. Remi Van den Abeele begonnen.

We vermoeden dat Georges Hulin de Loo, die ook professor kunstgeschiedenis aan de Universiteit Gent was, een belangrijke hand had in de restauraties in neo-romaanse stijl die toen werden doorgevoerd. De ouders van professor Georges Hulin schonken de kerk een nieuw neo - romaans hoofdaltaar en de gezusters Blomme van het Klein Kasteelke in de Heirstraat schonken een nieuw O.L.V.-altaar in dezelfde stijl. De graaf van Hansbeke, die in Lotenhulle verscheidene "blauwwitte" boerderijen verpachtte, o.a. de Vormezelehoeve, schonk de glasramen achter het altaar en de armenbank en de bank van de kerkmeesters in de zijbeuken. Deze heren en dames vergaaten niet hun namen of hun familiewapen achter te laten op het altaar, in de glasramen, op de banken of obiits. De toren van de kerk werd verhoogd en aan de zuidgevel werd een traptorentje bijgebouwd, dat naar de klokkentoren voert. Ook de beide sacristies werden vernieuwd. Dank zij de steun van deze katholieke notabelen kreeg de kerk het overwegend neo-romaans uitzicht dat ze nu nog heeft.

Een tweede ankerpunt is de figuur van **E.H. Remi Van den Abeele**. Met zijn autoritaire persoonlijkheid drukte hij zijn stempel op de parochie tus-

Pastoor R. Van den Abeele waakt nog altijd vanaf de zijgevel van de kerk van Lo over de parochianen.
(Foto R. Jonckheere)

sen 1901 en 1935. Hij was gekend als een gestrenge herder die niet zozeer over zijn gelovige kudde waakte maar ze vooral leidde. Als herder stelde hij er prijs op dat zijn wil wet was. Hij zei zonder omwegen waar hij voor stond maar vooral waar hij tegen was. Het liefst deed hij dat vanuit de hoogte, van op zijn preekstoel. Iedereen vreesde zijn donderpreken waarin hij tekeering tegen dronkenschap, tegen het dansen, in één woord, tegen de moderne tijd die in zijn ogen slecht en onchristelijk was. Hij hield zich ook niet in voor rang of stand. De vrouw van dokter Claerhout kwam eens licht gedecolleteerd te communie. Waar iedereen erbij stond, weigerde hij haar de hostie en zei haar dat ze maar een ander kleed moest gaan aantrekken, wilde ze Ons Here ontvangen. Mevrouw Claerhout had geen andere keuze dan beschaamd naar haar pluchen stoel in de kerk terug te keren.

Evenmin schrok hij er als pastoor voor terug zich in de dorpspolitiek te mengen. Hij steunde openlijk de katholieke partij van burgemeester Georges Hulin tegen de Vlaamse partij van schoenmaker en lederhandelaar Leo Huys, die dan ook de verkiezingen verloor.

Hij was dus echt een pastoor van den ouden stempel die de mensen autoritair voorging. Zijn bedoelingen waren misschien wel stichtelijk maar zijn parochianen hebben zonder twijfel meer vrees en afstandelijkheid dan genegenheid voor hem gevoeld. Toch stellen sommigen dat onder zijn streng en bars uiterlijk een zachtere kern schuilging. In het verborgene zou hij verscheidene arme mensen daadwerkelijk hebben geholpen. Zolang pastoor Van den Abeele nog leefde, durfde niemand luidop zeggen wat hij dacht in zijn aanwezigheid. Pas de volgende generatie durfde openlijk het rijmpje uitspreken dat loonwerker André Van Acker zijn zoon Marc voorhield toen die hem vroeg om als jonge gast op zondag niet meer naar de vespers te "moeten" gaan:

Van de vespers en 't lof

Komt er niet veel op 't hof

En een sermoen

Kunnen we zelve doen.

Zolang pastoor Van den Abeele leefde, was zijn wil - in zijn ogen ook een beetje Gods wil - de ongeschreven wet van de parochie.

Een derde ankerpunt dat een invloed had op het geloofsleven van de mensen van Lotenhulle was de ervaring van **twee wereldoorlogen** .

De Eerste Wereldoorlog hebben de mensen hier intenser beleefd. Ze hebben meer honger geleden en het oorlogslawaai was hoorbaar dichterbij dan

Het buitenvzicht van de H.Kruiskerk was na de restauratie van 1904 overwegend neo-romaans.

tijdens de Tweede Wereldoorlog. We lagen ook niet zo ver af van de West-Vlaamse frontstreek. Duitse troepen kwamen hier geregeld uitrusten. Er vielen naast burgerslachtoffers ook jonge Lotenhulse soldaten wiens dood telkens een grote schok van meevoelen moet hebben teweeggebracht zowel bij jong als bij oud.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog zijn er wel Lootse jongens opgeëist om in Duitsland te gaan werken maar blijkbaar is er niemand gesneuveld. Op het oorlogsmonument tegen de zuidelijke gevel van de kerk worden de talrijke namen vermeld van soldaten en burgers die in '14-'18 zijn omgekomen. Tijdens de oorlog '40-'45 is blijkbaar niemand van Lotenhulle gesneuveld want er staat geen enkele naam vermeld.

De oorlogen brachten in alle geval de angst voor de dood dichterbij. Maar dat de mensen onder de oorlog veel meer baden, bewuster geloofden of meer naar de kerk kwamen, valt moeilijk te bewijzen. Wie bewust gelovig was, stelde met treurnis vast dat het zowel in de Eerste als in de Tweede Wereldoorlog bijna uitsluitend christelijke legers waren die elkaar genadeloos bekwamen. Niemand luisterde naar de vredesboodschappen van de pausen of van kerkelijke leiders. Het gebed zal zeker een steun en een troost geweest zijn voor de Vlaamse soldaten en hun families maar het nationalisme was zoveel levensnabijer en aanstekelijker dan het "bemin uw vijanden" van de katholieke leer. Een foto met de Lotenhulse schoolmeisjes van na de Eerste Wereldoorlog eert onze Belgische kardinaal Mercier op de eerste plaats als een groot vaderlander en niet als een christen vredesapostel. In de roes van de overwinning heerste het recht van de sterkste. Wraak en minachting haalden het meestal op christelijk mededogen. Ook na de Tweede Wereldoorlog was dat het geval.

Een vierde klemtoon wil ik leggen op de opkomst van een ander soort **verenigingsleven** binnen de parochie. Ik vermeldde dat er in de 19^e eeuw in Lotenhulle dertien confrerieën of verenigingen op religieuze basis waren ontstaan. Een specifieke vroomheid of een bijzonder aspect van het christelijk geloof was het cement dat de leden van de afzonderlijke groepen verenigde. De Congregaties van O.L.Vrouw en de H.Hartbonden zijn typische voorbeelden ervan. Mannen- en vrouwenverenigingen waren in die tijd nog strikt gescheiden.

In de twintigste eeuw ontstond een nieuw soort verenigingen. Als cement voor de groepsvorming gold niet meer de gemeenschappelijke religie maar het belang van de sociale groep waartoe men behoorde. De landbouwers en

De meisjes van de lagere school en het pensionaat van Lotenhulle in dankbare verering voor Kardinaal Mercier na de Eerste Wereldoorlog.
(Foto Archief Klooster O.L.V.- Presentatie)

landbouwersvrouwen verenigden zich in de Boerenbond en in de Boerinnenbond waaruit later de Landelijke Gilde en het KVLV zijn gegroeid. De arbeiders verenigden zich in de KAJ, de arbeidsters in de VKAJ waaruit later de KWB en de KAV ontstonden. Zowel bij de landbouwers (E.H. J.F. Mellaerts) als bij de arbeiders (E.H. J. Cardijn) was een katholieke proost de leidsman maar het geloof was niet meer het hoofddoel van de katholieke verenigingen. Het geloof verwerd tot een pijler die het groepsbelang ondersteunde. Hetzelfde gebeurde met het Davidsfonds, in 1875 door E.H. Kannunik J. David opgericht. Deze priester wou de Vlaamse, katholieke culturele elite verenigen als tegenhanger van het liberale Willemsfonds en later van het socialistische Vermeylenfonds. Deze zogenoemde verzuiling bracht met zich mee dat de politieke, ideologische achtergrond aan belang won. Het geloof zelf bleef een inspiratiebron maar niet meer hét doel van de werking van de katholieke verenigingen. De H. Hartbond, de Eucharistische kruistocht, de O.L.V.-Congregatie voor jonge dochters, de Xaverianen: ze zijn lange tijd, tot in de jaren vijftig van de vorige eeuw, blijven bestaan maar na 1960 zijn al die op louter religieuze doelstellingen opgerichte verenigingen in Lotenhulle een stille dood gestorven.

Een laatste klemtoon die ik wil leggen, is het verschijnsel van **de toegenomen welvaart** die ons, moderne mensen, een materialistischer visie op het leven heeft gegeven. De toegenomen welvaart bracht meer materiële zekerheid met zich mee. De burgerlijke overheid nam veel taken over die vroeger aan het toeval of aan de goedgunstigheid van een of andere kerkelijke of religieus geïnspireerde instantie werden overgelaten.

De mensen kregen ook meer vrije tijd, wat - gezien de stijgende welvaart - meer kans op consumptie inhield. De reclamewereld speelde handig in op dit "gat-in-de-markt".

Allerlei winkeltjes om de hoek van de straat verloren hun aantrekkelijkheid doordat het aanbod van supermarkten veel aantrekkelijker en goedkoper oogde. In Lotenhulle verdwenen in de jaren zestig eerst de buurtwinkeltjes op de wijken. Later, in de jaren tachtig en negentig, was het de beurt aan de winkels in het dorp. Het verdwijningsproces van de herbergen was al veel vroeger ingezet. In de tijd van Maurice Lema waren er nog meer dan 60 cafés in Lotenhulle. Al die winkels en cafés waren sociale ontmoetingsplaatsen bij uitstek waar mensen niet alleen met elkaar roddelden maar ook - op hun niveau - filosofeerden over alle aspecten van het leven. De gods-

Het kroostrijk gezin Sergeant uit de Meulenhoek van Lotenhulle.
Zoon René en dochters Irma en Bernadette stelden hun leven
ten dienste van God en Zijn kerk.
(Foto T. Sergeant)

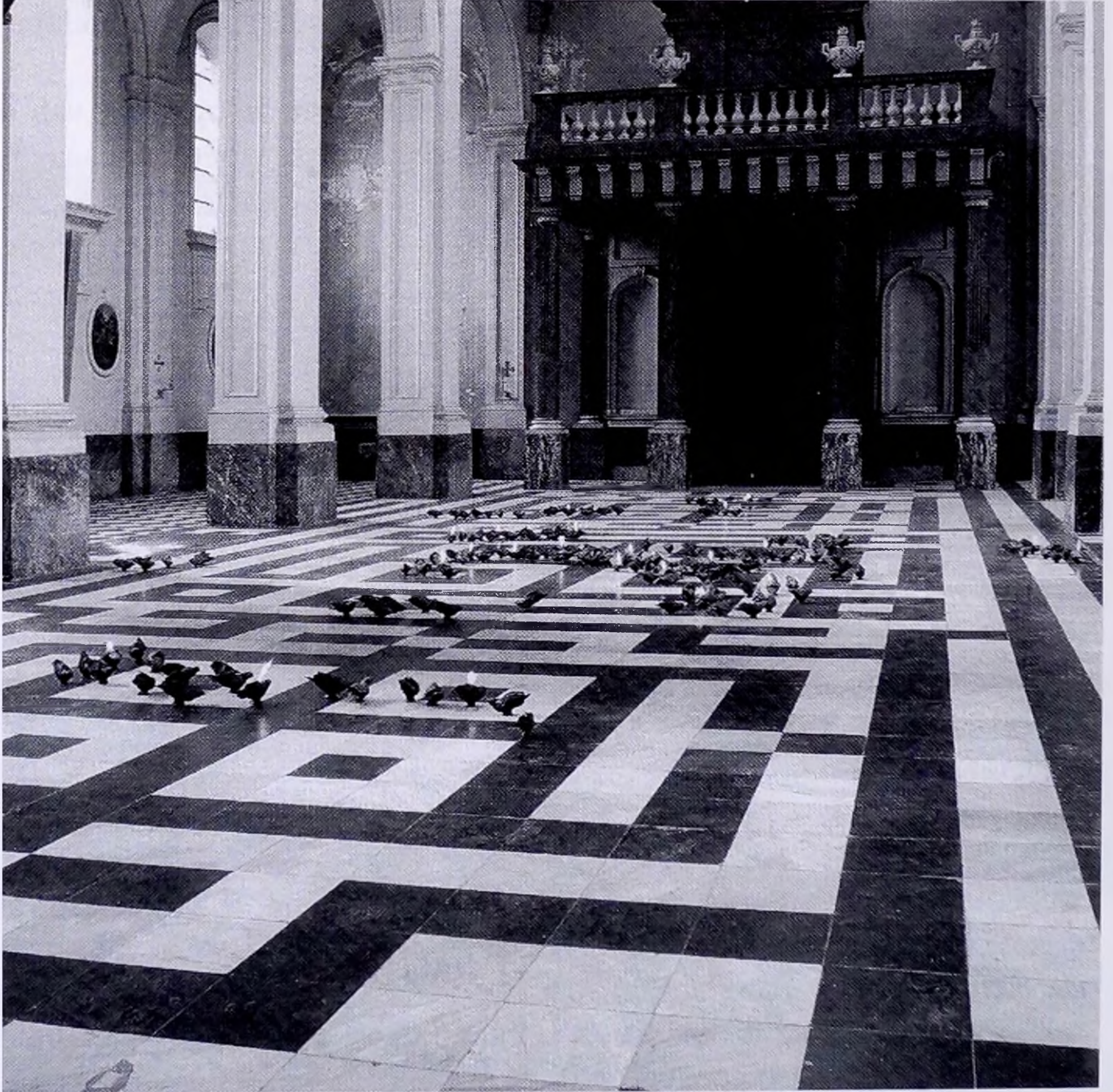
dienst en het kerkelijk leven waren daar een onderdeel van. In de ouderwetse cafés hing vroeger de kader met de spreuk: God ziet mij, hier vloekt men niet. In de buurtwinkel stond op de toonbank niet zelden een missiepotje met een knikkend negerhoofdje en tegen de muur hing er gegarandeerd een kruisbeeld. Het zijn details maar ze zeggen ons iets over een wereld waar katholiciteit erbij hoorde, een katholiciteit die nu onzichtbaar is geworden.

De toegenomen welvaart weerspiegelde zich ook in de opkomst van de moderne communicatiemedia, de grotere mobiliteit, de vlottere toegang tot het secundair onderwijs in de eigen regio. Het dorp was het dorp niet meer. Op alle gebied hadden er schaalvergrotingen plaats die een nieuwe vrijere, ongebondener mentaliteit in het leven riepen.

De meeste mensen, de jongeren uiteraard als eersten, gingen, zoals men zegt, met hun tijd mee. De grotere persoonlijke vrijheid bracht het zogenoemde verschijnsel van de "cocooning" met zich mee. Bewust of onbewust kozen meer en meer mensen ervoor hun eigen weg te gaan in het leven zonder veel rekening te willen houden met de traditionele groeperingen, verenigingen of instituten. De plaatselijke kerk werd meer en meer gezien als een dienstverlenend instituut dat geacht werd, liefst "à la carte" de wensen van afzonderlijke individuen te bevredigen. Het spreekt vanzelf dat de kerk zelf en de overgebleven katholieke verenigingen het moeilijker en moeilijker kregen met een dergelijke individualistische mentaliteit die in wezen haaks staat op de oorspronkelijke gemeenschapsvormende doelstellingen van de kerk en van de katholiek geïnspireerde verenigingen.

De kerk probeerde zich in de beginjaren zestig met het Tweede Vaticaans Concilie aan te passen aan de moderne mentaliteit en de vensters op de wereld open te gooien. Doch binnen haar eigen rangen, met een vergrijzende clerus die strak hiërarchisch was gestructureerd, kwam er algauw een conservatieve reactie los die haaks stond op de vele vernieuwingen die de concilievaders hadden goedgekeurd.

Ook pastoor Aloïs de Jaeger van Lotenhulle was niet onverdeeld gelukkig met de vele kerkelijke vernieuwingen. Hij verving het Latijn wel door de volkstaal in de gelezen missen maar hij hield vast aan het "Asperges me" en aan de plechtige, in het Latijn gezongen hoogmis. Hij legde wel zijn soutane af en droeg een clergy met stijve boord. De nieuwe, moderne ideeën omtrent inspraak van de leken en democratisering van de kerkelijke structuren op parochiaal niveau was hij allerminst genegen. Hij voelde zich door God geroepen als gewijde voorganger, als herder die zijn kudde in naam

De keramieken duiven van M. Sicilia. Een moderne versie van de parabel van de vijf wijze en de vijf dwaze maagden.
(Foto catalogus Brugge 2002)

van God moest leiden. De gelovigen moesten in zijn ogen zoals vanouds als schapen hun herder volgen.

De jeugd, ook de jongere priesters, hadden het daar moeilijk mee. Het aantal roepingen daalde in Lotenhulle zoals elders in Vlaanderen en ook in Lotenhulle wierpen enkele geestelijken "hun kap over de haag". Wellicht omdat ze de opgevoerde spanning tussen kerk en leven niet meer aankonden.

In Lotenhulle kwam die druk van de nieuwe tijden het sterkst tot uiting bij de jeugdbeweging, de Chiro, die gemengde ontspanning toegelaten wou zien. Deze katholieke scholierenbeweging werd in Lotenhulle geleid door de Lotenhulse seminarist Gust De Groote en door Maria Boone, die later zuster Myriam in het slotklooster van Male werd. Pastoor Aloïs De Jaeger en de plaatselijke goegemeente meenden - zeker met goede bedoelingen - dergelijke nieuwe ontwikkelingen te moeten afremmen. Er was geen dialoog en geen compromis mogelijk wat leidde tot wederzijdse frustraties en algemeen onbehagen.

Die spanning tussen trouw aan de traditie en openheid naar de toekomst, naar de moderniteit toe, kenmerkt tot op de dag van vandaag het geloofsleven van de mensen van Lotenhulle. God en godsdienst leven nog in de harten en geesten van de meeste mensen. De meerderheid wil God echter niet meer zoeken op de manier waarop Hij hen is overgeleverd. "Ze hebben ons vroeger te bang gemaakt. Ze hebben ons vroeger te veel wijs gemaakt" zijn vaak gehoorde reacties van oudere mensen als kerk of godsdienst ter sprake komen. De mensen zoeken God nu op een persoonlijker manier, niet meer volgens de platgetreden paden ...

BESLUIT

God zelf leeft hoe dan ook voort in Lotenhulle. Voor wie Hem wil zoeken, blijft Hij de uitgestoken hand van Michelangelo, de drie open vragen van André Demedts, de werkelijkheid achter de werkelijkheid.

Kunstenaars hebben vanuit de eigenheid van hun beroep of roeping wellicht meer voeling met de werkelijkheid achter de werkelijkheid dan de doorsneemans. De manier waarop God in onze tijd leeft, vond ik heel treffend weergegeven door de Spaanse kunstenaar José Maria Sicilia. In 2002, toen Brugge culturele hoofdstad van Europa was, mocht hij in het Groot Seminarie van

Brugge zijn visie op Gods Aanwezigheid op aarde weergeven. Hij gebruikte daarvoor het interieur van de lege seminariekerk en plaatste over de marmeren vloer verspreid een honderdtal keramieken duiven. Een kleine minderheid ervan straalde licht en warmte uit doordat hun lijfje met brandende olie was gevuld. Het zijn die brandende, lichtgevende duiven die Gods Aanwezigheid, Gods licht en warmte over de andere duiven uitstralen.

Zolang er in Lotenhulle mensen zijn die zich door het vuur van Gods Liefde laten aansteken en zolang ze bereid zijn metterdaad Zijn Vuur aan anderen door te geven, zolang zal God blijven leven in ons dorp... ook al loopt de kerk zelf leeg.

Ubi caritas et amor, deus ibi est!

Arnold STROBBE, Lotenhulle

MONIKA VAN PAEMEL EREBURGER VAN DE GEMEENTE NEVELE

Op zaterdag 14 mei 2005 werd aan Monika barones van Paemel het ereburgerschap van de gemeente Nevele toegekend.

Beknopte biografie

Monika van Paemel is op 4 mei 1945 rond het middaguur in de Poekestraat te Poesele geboren. Zij is de dochter van Alfons en Irène Verhoye, toen wonende te Wilrijk. Ze zag het levenslicht in de woning van haar moeders zuster Angèle Verhoye, gehuwd met timmerman René Lossy. Een deel van haar kinderjaren bracht ze door in Poesele en de dorpen eromheen.

Ze doet haar intrede in de Nederlandstalige literaire wereld in 1969 in het Nieuw Vlaams Tijdschrift met twee gedichten "*Ma soeur, van lang voor 't concilie*" en "*Mensen met grote geesten hebben mij verteld*". Reeds kort daarna volgt haar literaire doorbraak. Haar eerste roman "*Amazone met het blauwe voorhoofd*" (1971) is meteen een voltreffer die in 1972 wordt bekroond met de prijs voor het beste literair debuut. Drie jaar later krijgt ze in Oost-Vlaanderen de literaire provinciale prijs voor letterkunde voor de novelle "*Marguerite*". Tussen deze twee bekroningen in verscheen in 1974 de roman "*De confrontatie*".

Haar meesterwerk "*De vermaledijde vaders*" kreeg in 1986 de Dirk Martensprijs en de Prijs van de Vlaamse provincies. De hoofdbekroning kwam er in 1987 toen aan het werk de driejaarlijkse staatsprijs voor verhalend proza werd toegekend. Als toemaatje ontving ze in 1988 de prijs van de Vlaamse lezer voor hetzelfde werk. Het boek werd ondertussen vertaald in het Frans, het Zweeds en het Duits.

In 1988 verscheen ook de novelle "*De eerste steen*" die als boekenweekgeschenk werd aangeboden op de Antwerpse boekenbeurs. De roman "*De eerste steen*" verscheen in 1991. Onder het motto, elk moment is kostbaar, schreef ze in 1993 "*Het wedervaren*" een intiem interview met zichzelf over de vragen van het leven. Verder verschenen "*Rozen op ijs*" (1997), "*Het verschil*" (2000), "*Het kind met de alwetende ogen*", een fotoboek met teksten van de auteur (2002) en "*Celestien*" (2004).

Voor de heemkundige kring "Het Land van Nevele" schreef ze in augustus 1983, ter gelegenheid van de tentoonstelling "Toen (Poesele) nog POESE-

4 mei 2005 - 16u15: De talrijk opgekomen wandelaars zetten zich in beweging om de literaire wandeling Monika van Paemel aan te vatten.
(foto Julien Scherpereel)

LE" was, een korte impressie over haar geboortedorp en naar aanleiding van Monumentendag 1992 werd ze door de Koning Boudewijnstichting aangezocht een bijdrage te verzorgen over een dorpsschool. Haar keuze liet ze hierbij vallen op de verdwenen meisjesschool in haar geboortedorp Poesele.

Monika van Paemel is actief in de vrouwenbeweging in België. Eind van de jaren zeventig was ze in Nederland een gewaardeerde medewerkster aan het TROS-programma 'Week in Week uit' dat zich vooral tot de huisvrouw richtte. Ze werkte mee aan programma's voor de Nederlandse VARA en de BRT-radio. Zo stelde ze onder meer een radiodocumentaire samen over de oorlogsgruwelen in Vinkt.

Verder schreef ze o.m. bijdragen in Dietsche Warande en Belfort, De Vlaamse Gids, Nieuw Vlaams Tijdschrift, Vrij Nederland, De Morgen, Knack, enz.

In 1988 werd ze voorzitter van het PEN-centrum Vlaanderen waarin ze vooral ijvert voor een beter statuut van de schrijver.

Bij het uitbreken van het geweld in het voormalige Joegoslavië startte ze een hulpactie voor de getroffen bevolking via de gemeentebesturen.

Bij koninklijk besluit van 16 juli 1993 werd ze door koning Boudewijn in de adelstand verheven en mag ze zich voortaan Monika barones van Paemel noemen.

Literaire wandeling

Het werk van Monika van Paemel bevat veel autobiografische gegevens en verwijzingen naar haar geboortedorp en -streek. De secretaris van de heemkundige kring "Het Land van Nevele" en Poeselaar André Bollaert heeft in de voorbije maanden het oeuvre van Monika van Paemel opnieuw gelezen, is op zoek gegaan naar interviews met haar in kranten en weekbladen en heeft als het ware een inventaris aangelegd van tekstfragmenten waarin zij over haar afkomst en haar geboortedorp spreekt. Langs die plaatsen die in Poesele nog herkenbaar zijn en waarnaar van Paemel verwijst heeft André een literaire wandeling uitgestippeld. Aan elk van die plaatsen hing gedurende drie weken een bord waarop die fragmenten uit van Paemels werk zijn afgedrukt. Declamatrice Trees Coppieters -ook een Poeselse- las op een indringende manier bij elk van de plaatsen enkele treffende stukjes voor. De literaire wandeling door de straten van Poesele werd ook afgedrukt in de

Monika van Paemel en haar Nederlandse vriendin Anneke van der Putte
op weg naar haar geboortehuis in de Poekestraat.
(foto Mia Pynaert)

eenmalige uitgave van "*De Gazet van Kongarije*".

Reeds een half uur voor het begin van de wandeling kwamen enkele belangstellenden Poesele binnengereden; de nauwelijks tien parkeerplaatsen bij de kerk waren dan ook heel vlug bezet. Omringd door twee vriendinnen en André en zijn gezin naderde Monika, iets na 16 uur, een beetje onwennig het kerkpleintje en werd er op een warm en denderend applaus onthaald. Onder de grote groep wandelaars -we telden er 87- bevond zich een beetje schuchter haar vroeger schoolvriendinnetje Ylonka Deolet; het weerzien was hartelijk en ontroerend. Op de plaats waar de molen van Poesele heeft gestaan, drong een koude noordoosten wind (nu weten we waarom de molen juist op die plek heeft gestaan) door onze zomerkleren, maar ondanks de slechte weersvoorspellingen bleef het de hele wandeling droog en zonnig. De tocht eindigde bij het beginpunt aan de kerk met een groepsfoto waarop een zielsgelukkige Monika van Paemel iedereen van harte bedankte.

Als aandenken werd na de wandeling aan alle aanwezigen "*De Gazet van Kongarije*" uitgedeeld, samengesteld door André Bollaert. In die krant zijn alle teksten van de literaire wandeling opgenomen.

Graag bedanken we hier Catherine De Groote en het bestuur van de Gemeenteschool van Nevele voor hun technische assistentie bij het maken van de borden met de teksten van de wandeling.

Naar aanleiding van de wandeling en de viering organiseerde de bibliotheek van Landegem gedurende de maand mei een boeken- en infostand over Monika van Paemel.

Academische zitting

Om 20u30 begon in het auditorium bij de bibliotheek in Landegem de academische zitting. Jan Luysaert, voorzitter van de heemkundige kring "Het Land van Nevele", begroette in naam van het gemeentebestuur van Nevele en de heemkundige kring de aanwezigen en nodigde prof. dr. Anne Marie Musschoot, hoogleraar Nederlandse literatuur aan de Universiteit Gent uit om haar feestrede uit te spreken. Tussen de toespraken door verzorgde het Hansbeekse trio "*Drieklank*" de muzikale omlijsting.

Monika van Paemel bij één van de borden die aan haar geboortehuis
waren opgesteld.
(foto Liesje Bollaert)

Feestrede door prof. dr. A.M. Musschoot

In 1985 publiceert Monika van Paemel *De vermaledijde vaders*, een spectaculaire vrouwelijke emancipatieroman die kan worden beschouwd als een synthese en een verdieping van het kleinschaliger proza dat voorafging: *Amazone met het blauwe voorhoofd* (1971), *De confrontatie* (1974) en *Marguerite* (1976). Kleinschalig nog, waren die eerste romans, maar niet onbelangrijk: vanaf haar eerste roman liep Monika van Paemel immers al duidelijk vooruit op het vrouwelijke, bewustmakende proza, dat als stroming pas na 1975 op gang kwam in onze letterkunde. Deze 'voorstudies' vertoonden ook al een duidelijke samenhang, zowel in verteltechniek als in thematiek. Monika van Paemel was zich dan ook zeer bewust van het feit dat ze met haar nieuwe, grote roman een meesterzet leverde. *De vermaledijde vaders* werd aangediend als een "meesterwerk", meesterwerk in de zin van het "Meisterstück" of de proef van meesterschap die de middeleeuwse vakman diende af te leggen als bewijs van bekwaamheid om in een gilde te worden genomen.

De vermaledijde vaders vertelt het levensverhaal van Pamela, vanaf haar geboorte op 4 mei 1945 (de geboortedatum van de schrijfster) tot ze, als 76 jaar oude, geëmancipeerde grootmoeder, terugblijkt op haar leven en zichzelf herkent in haar kleindochter. Haar verhaal is een zoektocht naar de eigen identiteit, getekend tegen de achtergrond van de sociale en historische werkelijkheid, met de nadruk op de Tweede Wereldoorlog en de voor- en nageschiedenis ervan. De combinatie is belangrijk, omdat ze Van Paemels boek ook meteen inschrijft in een belangrijke traditie in de Vlaamse literatuur. Door de verbinding van de persoonlijke herinnering met de geschiedenis van de familie en met een schets van het historische klimaat en de tijdgeest, plaatst Monika van Paemel zich rechtstreeks in de traditie van Louis Paul Boon. Als familiechroniek, opgetrokken rond een herkenbaar autobiografische figuur – die tevens het centrum is van een breed sociaal fresco –, is *De vermaledijde vaders* bovendien onmiskenbaar verwant met Hugo Claus' *Het verdriet van België*, dat in 1983 was verschenen, twee jaar eerder dus, en waarmee een revival van het proza in Vlaanderen werd ingeluid.

Door een breed beeld op te roepen van het dagelijkse leven op het platteland mag ze zich bovendien ook de erfgenaam noemen van Cyriel Buysse en van Gerard Walschap, samen met Walter van den Broeck, die in zijn *Aantekeningen van een stambewaarder* in 1977 al een nieuwe vorm van his-

Na de wandeling werden declamatrice Trees Coppieters en Monika van Paemel door Het Land van Nevele in de bloemetjes gezet. Links André Bollaert die zich klaarmaakt om “De gazet van Kongarije” uit te delen, rechts Nevels cultuurschepen Mia Pynaert.
(foto Liesje Bollaert)

torische roman had geïntroduceerd waarin de persoonlijke geschiedenis wordt ingebed in de familiegeschiedenis en in de brede maatschappelijke context van het politieke en sociale gebeuren.

De oorlogsthematiek krijgt bij Monika van Paemel, net zoals bij Claus in *Het verdriet van België*, een sterk persoonlijke visie mee. Maar de visie van Van Paemel is een andere dan die van Claus. *De vermaledijde vaders* is een feministisch gekleurd oorlogsboek, waarin ze afstand neemt van een Vlaams verleden dat getekend is door provincialisme, paternalisme en opportunisme. Dé grote verantwoordelijke voor alle ellende die door de oorlog werd aangericht is immers, volgens Pamela, het op macht beluste, autoritaire en meedogenloos harde optreden van “de heren”. En het prototype van deze geboren heersers is, voor de ik-figuur, haar vader, tegen wie ze dan ook heftig in opstand komt. Zijn Vlaams-nationalisme dreef hem tot collaboratie met de Duitsers. Van zijn strijd aan het Oostfront is hij als invalide teruggekeerd. Met des te meer tirannieke kracht onderwerpt hij echter de hem omringende vrouwen aan zijn wil. De oorlog op familieschaal dus: de vader verpersoonlijkt de oorlog. De rebellie van Pamela tegen alles waar de vader voor staat, krijgt bovendien een psychologische verklaring: ze was namelijk als meisje niet welkom, ze werd door de vader afgewezen en opgevoed bij grootouders en tantes.

Pamela's afkeer tegenover de dreiging en vernieling van de oorlog komt tot een climax in de beschrijving van de gruwelijke moordpartij die de Duitsers in mei 1940 aanrichtten in Vinkt (nabij Poesele, Van Paemels geboortedorp) in Oost-Vlaanderen. Het relaas van de gebeurtenissen verleent de roman een documentaire waarde maar heeft ook een voorbeeldfunctie: “Het dorp kan evengoed in Polen liggen. In de Oekraïne of in Normandië. Eventueel in Gelderland” en: “Het dorp is van alle landen en van alle tijden”, schrijft ze. De onmenselijke wreedheid van de militaire operatie in Vinkt is het werk van “perfidie folteraars”, van “de heren”, de hypocriete vaders. Toch werden hier niet alle vaders mee veroordeeld, maar alleen die mannen die hun macht misbruiken, die macht belangrijker vinden dan liefde. Want ook aan het doemdenken wil de revolterende, zich van alle jukken bevrijdende Pamela zich onttrekken. Haar waarden zijn niet vernielend maar scheppend, ze liggen in de liefde en in de schrijfkunst.

Monika van Paemel heeft zich in interviews gedistantieerd van het concept van het lineair vertelde verhaal. *De vermaledijde vaders* is dan ook een ingewikkeld geconstrueerde roman, “eigenlijk een opeenstapeling van verhalen”, geschreven in een diversiteit van bevlogen, flitsende, vaak ellipti-

Jan Luysaert, voorzitter van de heemkundige kring, leidde de academische zitting in goede banen.
(foto Julien Scherpereel)

Prof. Dr. Anne Marie Musschoot tijdens haar huldetoespraak.
(foto Julien Scherpereel)

sche stijlsoorten. Het gezichtspunt verspringt voortdurend van vertellend naar belevend ik en de directe ikvorm wordt afgewisseld met de meer afstand scheppende zij- en wijvorm. De fragmentarische opbouw met associatief verbonden tekstblokken is, in overeenstemming met de traditie van de modernistische roman, tegelijk een weerspiegeling van en een reactie tegen de chaotische werkelijkheid, maar wordt evenzeer bepaald door het uitgangspunt zelf van het boek: de herinnering.

Deze associatieve schrijfstijl kenmerkt ook haar tweede grote roman, *De eerste steen* (1992), waarin de feministische problematiek én de zeer persoonlijke verwerking van de zelfdoding van een eigen kind verdiept worden tegen de achtergrond van de wereldgeschiedenis: het conflict tussen Palestijnen en Israeli's in Jeruzalem. Er is echter nog iets anders dat in deze en de twee volgende romans van de jaren negentig steeds duidelijker wordt. In *De eerste steen*, evenals in *Rozen op ijs* (1997) en in *Het verschil* (2000) wordt de autobiografische grondlaag van het proza van Monika van Paemel steeds duidelijker verbonden met de *écriture féminine* die zich ontwikkelde in samenhang met het postmodernisme. Het is een schriftuur, een manier van schrijven, die haar in het door mannen gedomineerde bastion dat de literaire kritiek nog steeds is, niet steeds in dank werd afgenomen maar waarmee ze internationaal gezien aansluiting vindt bij een door vrouwen ontwikkelde alternatieve vorm van denken en schrijven. Het gaat om een schrijfstijl van vrouwen die expliciet als vrouw schrijven en die weliswaar een veelheid van visies laat zien maar steeds wordt gekenmerkt door een grote lichamelijke, door een sterk subjectieve, gevoelsmatig bepaalde visie op de mensen en op de wereld, en door een losse, vloeiende, verbrokkelde en associatieve structuur die de traditionele geslotenheid van het literaire werk openbreekt. De hoofdpersonages in de romans van de jaren negentig zijn stuk voor stuk sterke, zelfbewuste vrouwen, die zich kanten tegen oorlog, geweld en wreedheid. In hun vrouwelijke visie worden oorlog en wreedheid geassocieerd met mannelijkheid en daar zetten zij zich tegen af. Het zijn vrouwen die, net als Pamela in *De vermaledijde vaders*, in opstand komen tegen elke vorm van dominantie en die oog hebben voor afwijkingen, voor verschillen, voor pluraliteit. De schrijfsters van de *écriture féminine*, en met hen Monika van Paemel, willen vrouwen hun stem teruggeven, en die stem is een tegenstem binnen de culturele vanzelfsprekendheden. Monika van Paemels vrouwelijke hoofdfiguren zijn kritische en ontmaskerende, demaskerende dwarsliggers.

De eerste steen is zo'n typisch Van Paemel-boek: het vertoont zowel stilistisch als thematisch een sterke samenhang met het voorafgegane werk, maar in het oeuvre betekent het ook een belangwekkende stap vooruit. Het boek vertoont stilistisch en compositorisch een grotere rijkdom aan verschillen, waarmee tevens óók gezegd is dat het 'moeilijker' is, meer aandacht van de lezer vergt. De bekende hectische, gejaagde staccato-stijl en de elliptische, associatieve opbouw verlenen de roman ook hier weer een pulserend ritme, maar het snelle tempo wordt gecombineerd met een uitsluitend motivische opbouw van het verhaal. Zo blijft veel van wat in het begin wordt aangebracht aanvankelijk onuitgewerkt en dus onduidelijk; of het gaat verloren bij een snelle en oppervlakkige lectuur. Monika van Paemels proza vraagt om een aandachtige, zorgvuldige lectuur. Want de kleine motivische blokjes en streepjes blijken geleidelijk aan een web van herinneringsfragmenten te spinnen die elkaar aanvullen en verduidelijken, zodat van het begin tot het einde een spanningsboog ontstaat die de problematiek van de hoofdfiguur May onthult: het tragische verdriet in haar eigen leven, dat wordt verbonden met de achtergronden van haar eigen kinderjaren maar evenzeer vastzit in de actualiteit van het politieke gebeuren in de wereld. Monika van Paemel, erfgename van Louis Paul Boon, is een sociaal en politiek geëngageerd auteur, die schimpt op de wereld en op zijn politieke leiders.

Ook in *Rozen op ijs* bevindt de lezer van Monika van Paemel zich meteen op vertrouwd terrein. Meer nog dan bij *De eerste steen*, lijkt deze roman aan te sluiten bij *De vermaledijde vaders*. Het levensverhaal van Pamela, die "werd geboren op 4 mei 1945 en stierf in het jaar 2000 en zoveel", wordt hier voortgezet in dat van Perla van Puybroeck, die dezelfde familiale achtergrond heeft, dezelfde bekommernissen en ideeën. Alleen: Perla staat alweer een stap verder. "Perla is het zat te verliezen, ze heeft besloten in het offensief te gaan", zoals in het eerste verhaalfragment valt te lezen. In Monika van Paemels romanwereld staat de man voor de egocentrische, destructieve kracht en de vrouw voor het moederschap en de moederliefde, dat wil zeggen: de leven gevende en leven beschermende kracht. Samengevat met een aforistische uitspraak, die Monika van Paemels stijl typeert: "De moed van mannen bestaat erin de dood te trotseren, die van vrouwen het leven te beschermen". In de thematiek van *Rozen op ijs* krijgt naast het verleden, met de familiegeschiedenis en met het persoonlijk doorleefde verdriet, ook de actualiteit met zijn politieke en maatschappelijke problemen veel aandacht. En dat is ook het geval in de volgende roman, Het

verschil, die het karakter heeft van een reisgetuigenis. In *Rozen op ijs* voert de hoofdfiguur Perla, om de destructieve krachten in de maatschappij te lijf te gaan, een vrijwel onmogelijke opdracht uit. Zij zal, als lid van een clandestiene groep milieuactivisten, in haar eentje naar de noordpool trekken, waar ze niet alleen het noorderlicht ziet, maar ook geheime informatie over onderzeeërs, raketten en vaarroutes onder het ijs verkrijgt. En "ze begrijpt eindelijk dat ze niet alleen is in een vijandige wereld, dat er ontelbaren zijn die het leven willen bewaren of in het ergste geval hun huid duur verkopen". Over dit werk voor de groep wordt echter slechts mondjesmaat bericht, tussen de flarden en fragmenten door waarin de herinnering aan het eigen leven en het eigen verleden vastere contouren aannemen. Er is het eigen kind, er zijn de onvergetelijk scherp getekende grootouders, stuk voor stuk kleurrijke en invloedrijke figuren. Maar ook hier weer wordt de belangrijkste plaats in de gevoels- en gedachtewereld van de hoofdpersoon ingenomen door 'de man', met wie ze als vrouw een gespannen, steeds weer moeilijke verhouding heeft. De vrouw, net als het boek zelf in zijn schriftuur, onttrekt zich aan de traditionele patronen.

In *Het verschil* heeft Monika van Paemel naar eigen zeggen 'haar nek uitgestoken'. De ondertitel luidt "een geschiedenis", en het gaat inderdaad niet om een gewone roman. Het is een boek waarin ze verslag doet over haar reis, samen met twee hulpverleners en een slavist, naar Sarajevo. Het legt getuigenis af van Van Paemels betrokkenheid als voorzitter van de Vlaamse vleugel van de Balkanactie. Het heeft dus in eerste instantie een documentair karakter en is het resultaat van haar politiek engagement. Maar het is dan toch een soort roman die duidelijk in het verlengde ligt van het vroegere werk: in de verhaallijn - net als in *Rozen op ijs* is dat de vrij dunne lijn van de reis - spelen autobiografische elementen een zeer prominente en direct herkenbare rol. In die verhaallijn zijn hier nu ook sterk beschouwende passages en zelfs magische en mythische elementen vervlochten, zoals het motief van het lippizaner paard. Het is een boek, stelde Monika van Paemel zelf, waarin zij "het duidelijkst laat zien wat je tegenover het onverdraaglijke kunt zetten. Iets maken is een van de dingen die we kunnen stellen tegenover de lust tot vernielen". Iets maken, de creatieve daad, als verzet tegen de vernielzucht, daar gaat het om bij Monika van Paemel: het boek, zoals al haar boeken, is een persoonlijke actie, het getuigt van haar persoonlijke gevecht om in het reine te komen met al die oorlogen. Zij had gehoopt met de oorlog te leren omgaan door er zich middenin te begeven. Maar de confrontatie met het menselijk leed en de vernielingen van

Sarajevo hebben haar woede alleen doen toenemen en haar leed niet verzacht. Het schrijven, het vormgeven van haar eigen levenservaringen, is wel de manier gebleven waarop zij greep kan krijgen op die werkelijkheid, om zelf niet onderuit te gaan.

Dames en heren, de organisatoren van deze huldezitting hebben mij gevraagd de betekenis te belichten van Monika van Paemel in de geschiedenis van onze letterkunde. Ik heb erop gewezen dat zij samen met en naast Hugo Claus heeft gezorgd voor een herleving van de Vlaamse roman in het midden van de jaren '80. Ik meen ook duidelijk te hebben gemaakt dat zij een oeuvre tot stand heeft gebracht dat een grote samenhang vertoont en een sterke documentaire waarde heeft. Met haar jongste roman, *Celestien*, heeft zij het eerste deel uitgegeven van het tweeluik *De gebenedijde moeders*, "een epos over moeder, liefde en moederliefde. En over de vraag wat belangrijker is: bemind te worden of te beminnen". Een fel vrouwenboek, jawel, waarin het Vlaanderen van de 20ste eeuw wordt weerspiegeld. En ja, ook alweer een monumentaal boek. Wij kijken met spanning uit naar de voltooiing van dit tweeluik, een veelbelovend vervolg op *De vermaledijde vaders*.

(Anne Marie Musschoot)

André Bollaert, secretaris van de heemkundige kring "Het Land van Nevele" evoceerde in nostalgische herinneringen het Poesele uit de kindertijd van Monika van Paemel.

Het Poesele van Monika van Paemel

Mevrouw van Paemel, toen ik je enkele maanden geleden opbelde in verband met je eventuele aanwezigheid op de literaire wandeling, die naar u werd genoemd, kwam je pas terug van een verblijf in het buitenland en kon je niet verbergen dat je verwonderd maar tegelijk aangenaam verrast was dat het eerste telefoontje dat je bij je thuiskomst ontving afkomstig was van je geboortedorp. Je kordate "ja" kwam er eigenlijk vlugger dan ik had verwacht en misschien ook vlugger dan je zelf verwachtte.

Geachte aanwezigen, Monika van Paemel en ikzelf hebben één zaak gemeen en dat is een zekere verknochtheid aan Poesele. Monika is er, mis-

schien eerder toevallig geboren, bracht er een deel van haar kinderjaren door en verliet het dorp met de intentie er vermoedelijk nooit meer terug te keren. Naarmate het schrijverschap zich in haar ontwikkelde evolueerde die houding in een grote gehechtheid aan haar geboortegrond, een heimat die haar niet loslaat. Zelf ben ik toevallig niet in Poesele geboren maar ik ben er wel opgegroeid en gebleven. Mijn interesse gaat vooral uit naar de geschiedenis van mijn dorp in het algemeen. Ik vind het dan ook zeer aangenaam dat mij op deze speciale gelegenheid de kans geboden wordt iets meer te vertellen over "ons dorp" en zijn bewoners zoals de gehuldigde ze als kind moet hebben gekend.

Het Poesele dat Monika en haar leeftijdsgenootjes eind de jaren veertig en begin de jaren vijftig van vorige eeuw hebben gekend hebben ze op dezelfde manier meegemaakt maar niet op dezelfde manier beleefd. Voor Monika van Paemel is de tijd te Poesele op haar negende jaar beginnen stilstaan. Niets veranderde nog tot ze enkele jaren later haar geboortedorp opnieuw opzocht en vaststelde dat er van het idealistische beeld dat ze zich had gevormd nog weinig overbleef. Zo schreef ze in 1983: *"Ik herinner me nog goed de dag dat ik automatisch gas gevend (toen was de tram al vervangen door een autobus, een stadion dat ik oversloeg) Poesele naderde en er een gat in de hemel zat. De molen was weg. Onvergefelijk blijf ik het vinden."*

Haar sterk fotografisch geheugen laat haar toe bepaalde beelden in detail te herinneren en te beschrijven alsof ze voor haar staan. Daar waar zij die hier bleven de modernisering langzaam zagen haar intrede doen in het dorp gingen de beelden die in het fotografisch geheugen van Monika van Paemel zijn opgeslagen een eigen leven leiden en een rol spelen in de romans van de auteur. Ze kan en wil ook niet verbergen dat ze regelmatig terugdenkt aan haar jeugd hier in Poesele en omgeving. Hier genoot ze van een ongebreidelde vrijheid en vertoonden zich de eerste tekenen van haar aangeboren rebellie tegen al wat ze onrechtvaardig vond.

Het valt niet te ontkennen dat Monika van Paemel geboren is in één van de mooiste hoekjes van het dorp met toen als decor een eenvoudige, goed onderhouden, werkmanswoning met daarvoor een rozentuin, opzij en daarachter een moestuin en een weilje met enkele fruitbomen. Dit alles afgeboord met een dorenhag. Daar rond weiden met grazende koeien van de familie Verstuyft en akkerland met een voor die tijd logische wisselteelt van

aardappelen en graangewassen. Rechtover het geboortehuis stond de mulderwoning van Theoduul De Smet en zijn echtgenote Emmerence Maerschalc en hun ongehuwde zoon René die de laatste Poeselse molenaar zou worden. Een veertigtal meter verder richting kerk woonden de familie Blomme en het echtpaar Achiel Deolet en Hermanie De Groote en hun kinderen Arsène, Lucien en Ylonka, het eerste Poeselse vriendinnetje. Vooral deze laatste naam zal haar figuurlijk blijven achtervolgen en inspireren in onder andere "Het verschil" waarin de kleine blonde Ylonka een zwartharig Hongaars vluchtelingetje wordt dat op de nonnetjesschool wordt gepest. De roman "Het verschil" is naar mijn mening trouwens de meest Poeselse van alle romans van Monika van Paemel.

Langs de andere zijde van het geboortehuis, richting Lotenhulle, stonden twee aan elkaar gebouwde werkmanswoninkjes. In het verste, voor zover ik me herinner, woonde de weduwe De Smul. In het eerste, dichtst bij de straat, woonde Hortense Verstuyf (is dit juist zo zonder t?). Ik ben er ten stelligste van overtuigd dat de sterke verhalen van Hortense onze gehuldigde ooit hebben beïnvloed. Hortense was een kwieke oude vrouw met veel levenswijsheid. Ze was weduwe maar hertrouwde met de bijna tien jaar jongere Jules Van Hese. Als jonge vrouw had ze vóór de Eerste Wereldoorlog in Frankrijk gewerkt en ze had daar haar ogen en haar oren de kost gegeven. Later ging ze vooral als wiedzter werken op de velden in de nabije omgeving. Als ze "zwarte school" hield, zoals dat heette, over haar ervaringen in Frankrijk werden de kinderen vlug weggestuurd. Ik kan me echter inbeelden dat zo iets voor de jonge Monika van Paemel aanstekelijk moet gewerkt hebben en dat ze, inventief als ze was toch probeerde een deel van die gesprekken af te luisteren.

Nog verder richting Lotenhulle woonde boer De Reu en zijn familie. Aan de bocht van de hoeve De Reu begon de molenwegel, een smal fietspaadje dat je kronkelend langs de velden naar de molen bracht, het symbool van het dorp. De molen werd buiten gebruik gesteld en stond later te verkommeren tot hij tijdens een hevig onweer in de zomer van 1963 definitief werd geveld.

Oom René Lossy, in wiens huis Monika van Paemel werd geboren, was timmerman bij de schrijnwerkerij-maalderij van Henri Van Nevel en zijn zoon Firmin rechtover de kerk. In Poesele waren toen meerdere aannemers

van houtwerk en metselwerk die alleen ofwel met één of meerdere knechten werkten. De Poeselse bevolking bestond toen nog voor een groot deel uit keuterboeren die met hun familie tijdens het hoogseizoen op de grotere boerderijen gingen werken. Steeds meer personen gingen na de Tweede Wereldoorlog buiten de grenzen van het dorp werken, vooral in Nevele, Deinze en Gent. Naar Nevele en Deinze trok men naar het werk met de fiets. In Deinze waren de voornaamste werkgevers de Rubannerie de Deynze, de speelgoedfabriek Torck en de meelfabrieken Dossche en Versele. Zij die naar de fabriek in Gent gingen werken konden gebruik maken van de tram van de buurtspoorlijn Gent-Nevele-Ruiselede-Tielt die het dorp middendoor sneed. De jonge meisjes gingen ofwel tijdelijk inwonen als dienstster in een Gentse familie of vonden werk in één van de vele Gentse naaiateliers.

Het dorp telde toen vier cafés en er waren evenveel kruidenierswinkeltjes, verder waren er onder andere een meubelwinkel, twee bakkers, een maalterij, een smidse en de reeds genoemde korenwindmolen met aangebouwde maalterij. In de Beentjesstraat was er een tramhalte die we graag de "tramstatie" noemden.

Het stratentracé van het dorp was sinds de Middeleeuwen ongewijzigd gebleven (en dat is het nu nog). De Bredeweg, die de verbindingsweg is tussen Nevele en Lotenhulle, en het deel van de Beentjesstraat van die Bredeweg tot aan de kerk waren effen gekasseid met een kleine uitloper in de Poekestraat tot juist voorbij de pastorie. Alle andere wegen waren verharde aardewegen of slechte niet onderhouden kasseibaantjes waarvan de putten in het beste geval werden gevuld met steenslag of afbraakmateriaal dat er door de aanpalende bewoners werd ingekiept.

Begin de jaren vijftig van vorige eeuw waren de Poeselaars nog afkerig voor beton en ik heb steeds horen vertellen dat burgemeester Jules Schelstraete in 1952 niet werd herverkozen omdat hij teveel geld uit de gemeentekas zou hebben uitgegeven voor de aanleg van de betonweg tussen Nevele en Lotenhulle, in de volksmond de "macadam" genoemd. Achttien jaar later was de hoofdslogan van de laatste Poeselse gemeenteraadsverkiezingen "géén leugens, maar beton" en burgemeester Omer De Boever hield zijn woord. Alle Poeselse straten werden in een beton- of asfaltlaag gestoken. Dit betekende het definitieve einde van de idyllische wegjes van weleer.

De liefde van Monika van Paemel voor haar geboortedorp en zijn inwoners lijkt in haar romans echter niet altijd zo vanzelfsprekend. Soms lijkt het af te stevenen op een liefde-haat verhouding. Haat is hier wel wat te sterk uitgedrukt. Het is vooral een niet willen aanvaarden van hetgeen onherroepelijk verdwenen en verloren is.

In haar debuutroman "Amazone met het blauwe voorhoofd" uit 1971 merken we bij de auteur nog een zekere onverschilligheid op: *"Het is zover. Poesele zonder molen. Essen zonder dreef. Maar ik ben er nog. Nog altijd. Dat zou ik niet kunnen missen, zeg je, of zonder die mens kan ik niet leven. Maar evengoed daar zit je nog."*

In september 1983 schreef ze een artikel getiteld "Poesele" naar aanleiding van de tentoonstelling "Toen Poesele nog POESELE was", ingericht door de heemkundige kring "Het Land van Nevele". Daarin lezen we: *"Er zijn in mijn persoonlijke geschiedenis voldoende factoren aanwezig om te verklaren waarom ik mij zo hartstochtelijk aan dit dorp ging hechten, één ervan is de rust en de zekerheid die het bood en die ik als eeuwigdurend interpreteerde."*

In de "Vermaledijde vaders" uit 1985 haalt ze plots fel uit naar de Poeselaars: *"Dit stomme dorp, deze dove dorpers,"* en ze vraagt zich af: *"wat kom ik er eigenlijk zoeken."* Maar op dezelfde bladzijde is ze ook milder en ietsje weemoedig schrijft ze: *"Daar stond de molen, daar staat het huis nog, en alles wordt mij vreemd, alsof de geesten ontrouw zijn. ... Het was zo mooi, het land waarover ik schrijf."*

In augustus 1992 schrijft ze in de Monumentenkrant: *"De molen sprak tot de verbeelding, ik zal het die van Poesele niet vlug vergeven dat ze hem hebben afgebroken. Er zit daar een gat in het landschap."* En hier komt ook weer een zekere weemoed de kop opsteken als ze het over de nonnetjes-school heeft en zich een treinstilstand in de buurt van Arnhem herinnert waar in de verte een gebouw met een klok dat op een school leek haar doet denken aan de Poeselse school en ze schrijft: *"Ik verging van heimwee. Ook de dorpsschool van Poesele had geen bel maar een klok"*.

En in "Het verschil" dat in 2000 verscheen lezen we: *"Mijn geboortedorp bestond niet meer; er was iets voor in de plaats gekomen. Ik zou er mijn hoofd niet te rusten leggen. Ik werd voortgedreven zonder te weten wat ik zocht, en ik wilde ook niet te veel worden herinnerd aan wat verloren was gegaan ... "* maar de mooiste ode aan haar geboortedorp vond ik wel de volgende zin: *"Ik was een Poeselse en Poesele lag in Kongarije, het land waar*

mijn grootouders waren bijgezet, waarvan ik de taal verstond, het Atlantis van mijn herinneringen ..."

Maar wie zijn nu eigenlijk die Poeselaars? Joris Van Parijs, biograaf van Cyriel Buysse, verwees ons enige tijd geleden naar het kortverhaal "Lafon" dat Cyriel Buysse in 1930 schreef naar aanleiding van de honderdste verjaardag van Poeselaar August Vermeirsch. Buysse situeert Lafon in de gemeente Oelegem die we voor het beter begrijpen van de tekst wijzigden in de naam Poesele.

't Is feest in Poesele, omdat Vermeirsch honderdjarig is. Poesele is een eigenaardig dorp, met een eigenaardige bevolking. Poesele is Poesele en de vreemdeling wordt er niet graag gezien. De lui van Poesele kunnen kijden en vechten onder elkaar; maar tegenover den vreemdeling staan zij als één man, onwankelbaar solidair. Was het niet te Poesele, dat een boer, langs een eenzamen weg zijn aartsvijand ontmoetend, er met volle kracht begon op te ranselen met zijn stok, tot hij aan den ingang van het dorp gekomen, den stok weggooide en zijn vluchtenden vijand toeriep: "'K geef mij verloren! G'hebt de weddenschap gewonnen! Ge kunt sneller rennen dan ik!" En was het ook niet te Poesele, dat een onderzoeksrechter, bij zijn pogingen om een beruchte moordzaak op te helderen, van een boer die er alles van af moest weten, op zijn vraag wat die boer "gepeinsd" had, dit monumentale antwoord kreeg: "Meneer de rechter, ik ben soms een week dat ik geen gepeinzen heb en dat was nu juist het geval toen die moord vóór mijn deur plaats greep." Zoo is Poesele, de geest van Poesele, het dorp dat afgezonderd in de wijde weelderige velden ligt en waar vandaag ter eere van Vermeirsch wordt feest gevierd.

In deze korte, leuke karikaturale typering van Buysse zit wel enige waarheid. Die Poeselse solidariteit is eigenlijk nog blijven bestaan tot eind de jaren tachtig van vorige eeuw. Het langzaam teloor gaan ervan ging samen met het verdwijnen van de dorpschool en het overlijden van meerdere dorpsfiguren die kleur gaven aan de Poeselse identiteit.

Poesele heeft als dorpsgemeenschap ook wel een aparte geschiedenis. In de Middeleeuwen was het een vrije heerlijkheid. Het had een eigen schepenbank en een eigen vierschaar en was vrijgesteld van heerlijke rechten m.a.w. de heer van Nevele had er niet zoveel te zeggen als in de andere dorpen. Dit alles in detail uitleggen zou ons te ver leiden maar daar waar de meeste omliggende dorpen, de geschiedenis door, bestuurd werden vanuit

het kasteel en de pastorie was er te Poesele enkel de pastorie. Poesele kende zijn geschiedenis door enkele zeer merkwaardige dorpsherders maar het had geen kasteel en geen enkele Poeselse burgemeester was een grootgrondbezitter maar steeds iemand die dicht bij de bevolking stond en steeds bereikbaar was. De aangeboren onderdanigheid aan het kasteel en zijn entourage die in de vele gemeenten rondom ons bestond hebben de Poeselaars nooit gekend en dat heeft ontegensprekelijk hun bijwijlen vrank gedrag en hun vrijheidsgevoel aangewakkerd.

Dat van Poeselaars bekend is dat ze goed kunnen eten en drinken, zou ik verzwegen hebben maar toen ik las in het Belang van Limburg dat Monika van Paemel dat zo doodleuk vertelde, begrijp ik dat het geen zin meer heeft dit hier te verzwijgen. Als ze het in Limburg weten dan weten ze het wel overal zeker?

Om te antwoorden op de vraag welke mensen er nu in Poesele wonen, verwijs ik graag naar een uitspraak van Geert Blancke, bekend Poeselaar en voorzitter van de lokale voetbalclub, in een interview in de krant Het Volk een vijftal jaren geleden: *“De mensen van Poesele maken graag plezier; eten en drinken vooral graag. De laatste 450 Bourgondiërs wonen hier; geloof ik.”* Ik denk dat deze typering de waarheid van vandaag zeer dicht benadert.

De Poeselaars van vandaag zullen nooit meer de Poeselaars van vroeger worden. Ook het landschap bij ons en in de omliggende dorpen is onherroepelijk veranderd en veelal nutteloos verminkt met veel geld en zeer weinig smaak. Ik zou daarom willen eindigen met een citaat van Monika van Paemel uit de Monumentenkrant van 1992. Alhoewel het er niet bijstaat denk ik toch dat dit vooral aan onze politici in het algemeen gericht is. Het is een tekst die eigenlijk op ieder dorsplein zou moeten uitgehangen worden als zachte waarschuwing. Hij luidt als volgt:

*“De dingen veranderen met de tijd,
maar als in één mensenleven het landschap onherkenbaar wordt,
de huizen van de kinderjaren verdwijnen,
verliest het hart zijn houvast.”*

(André Bollaert)

Na deze nostalgische herinneringen aan het Poesele van toen, lichte schepen van cultuur Mia Pynaert in haar toespraak toe waarom de gemeente Nevele aan Monika van Paemel het ereburgerschap toekent.

Toekenning ereburgerschap

Mevrouw Van Paemel, het is voor het gemeentebestuur van Nevele een groot genoegen dat u het ereburgerschap van Nevele dat wij u aanbieden hebt aanvaard. Het was André Bollaert die mij dit voorjaar in het oor fluisterde dat 2005 een geschikt jaar was om u met deze symbolische titel te eren.

U krijgt het ereburgerschap aangeboden omwille van uw verdiensten op het literaire vlak en omdat wij fier zijn dat een gevierde schrijfster als u het levenlicht zag in onze kleinste deelgemeente, het landelijke Poesele waar u het zo dikwijls over heeft in uw werk. Wie schrijft die blijft, maar ook: waarover geschreven wordt blijft bestaan. En zo hopen wij dat samen met u onze mooie streek een beetje onsterfelijk wordt.

In 2001 ging kunstschilder Jan Burssens u voor als ereburger. Tijdens de vorige legislatuur kreeg ook Johan Verminnen deze titel. Samen met u kreeg professor Willy Baeyens tijdens dezelfde gemeenteraad eveneens de titel van ereburger aangeboden.

Ik zie u al denken: het zijn weer allemaal mannen.

Ja mevrouw Van Paemel en laat mij toe te zeggen dat ik, als eerste vrouwelijke cultuurschepen van deze gemeente bijzonder verheugd ben om de eerste vrouwelijke ereburger van Nevele deze titel aan te bieden.

Tijdens de paar gesprekken die wij hadden ter voorbereiding van deze avond dacht ik: felle madam. En dacht ik: zou men aan haar ook altijd vragen: hoe doet u dat: uw carrière combineren met uw werk. En wat vindt uw man ervan dat u altijd zoveel bezig bent en uithuizig? Zou men dat ook aan haar vragen?

Ja dus, las ik gisteren nog in een artikel verschenen in de Weekend Knack. Nog altijd, zelfs in deze 21ste eeuw, dragen we de gevolgen van het feit dat de geschiedenis is geschreven door mannen en er alleen grote veldheren, grote schrijvers, grote schilders en nog grotere mannen waren. Over alle vrouwen die de loop van onze geschiedenis hebben veranderd: nauwelijks

Burgemeester Roger Boone overhandigt Monika van Paemel de oorkonde van ereburger van de gemeente Nevele. Rechts van de gehuldigde Luk Bingé, voorzitter van de Nevelse culturele raad, en cultuurschepen Mia Pynaert.

(foto Julien Scherpereel)

een woord. En zo zijn er dus nauwelijks vrouwelijke rolmodellen. En blijft men ons dus vragen: wat vindt uw man ervan? Mevrouw Van Paemel, u gaat daartegenin, u ziet het feminisme als een gevecht voor rechtvaardigheid, voor legitieme eisen zoals: dezelfde rechten op werk en loon, op kinderopvang enz., u heeft het in uw boeken over sterke vrouwen. U bent zelf een rolmodel geworden voor de jonge vrouwen van nu. En nogmaals: daarom ben ik bijzonder blij met u als eerste vrouwelijke ereburger van deze gemeente.

Naast schrijfster bent u ook een geëngageerde persoon. U zegt: *“Het liefst zou ik gewoon in mijn kamer zitten schrijven. Maar ik leef niet op een kunstzinnig eilandje, de andere kant van mijn schrijftafel is ook mijn wereld. En in die wereld zijn machtsmisbruik en vernietiging zaken die mij beroeren”*.

En zo bent u aan het werk geweest voor Amnesty International, was u acht jaar voorzitter van het PEN-centrum Vlaanderen – een internationale organisatie van schrijvers die opkomt voor onderdrukte of vervolgte schrijvers in de wereld. U zat in het comité Salman Rushdie, u maakte een boek over oorlogskinderen voor Unicef.

U bent voorzitter van de Balkanactie.

Omdat u vindt dat elke stem telt. Elke tegenbeweging iets oplevert. Zelfs vanuit de literatuur. Want als een land in oorlog komt zijn de schrijvers de eersten die worden vervolgd en monddood gemaakt. Een pen heeft macht. Een tegenstem geven is belangrijk.

Dames en heren, Monika Van Paemel is een trotse, sterke en warme vrouw, een grote schrijfster, een dame om u tegen te zeggen. En om al deze redenen samen wil ik nu aan onze burgemeester, de heer Roger Boone vragen om haar de oorkonde van ereburger van de gemeente Nevele te overhandigen en de voorzitter van de culturele raad de heer Luk Bingé zal u meteen met genoeg in de bloemen zetten.

Ik neem aan dat u hierna zelf nog graag het woord wil nemen.

(Mia Pynaert)

Tenslotte overhandigde burgemeester Roger Boone samen met voorzitter van de culturele raad Luc Bingé de oorkonde met de officiële tekst van het ereburgerschap.

Na de overhandiging van de oorkonde van ereburgerschap nam Monika van Paemel het woord. Ondanks haar zelfzekere indruk en kordate voorkomen kon je toch opmerken dat de auteur duidelijk ontroerd was. Ze dankte het schepencollege, de sprekers en de organisatoren van de viering voor de prachtige organisatie en de eerbetuigingen die haar tijdens de dag te beurt waren gevallen. Voor de vele tientallen aanwezigen werd duidelijk dat de band met Poesele en haar geboortestreek na vandaag nog intenser is geworden dan voorheen.

Over Poesele, haar geboortedorp, wist ze nog te vertellen dat de naam bij onze Noorderburen aanleiding kan geven tot rare of plezante woordspelingen terwijl het echt pas leuk wordt bij de Amerikanen die bij het horen van de naam direct denken aan “pussy” of een samenstelling van dit woord.

Na nog een dank u wel aan alle aanwezigen verliet de nieuwe Nevelse ereburger het podium onder een daverend applaus van de zaal.

Na het beëindigen van het officiële gedeelte nodigde het gemeentebestuur iedereen uit op de receptie.

De bijzonder gezellige receptie duurde tot in de late nachtelijke uurtjes... De verslaggevers hebben als laatste samen met Monika van Paemel het auditorium van de Landegemse bibliotheek verlaten.

A.B. en J.L.

**Tentoonstelling op zondag 15 mei, maandag 16 mei
en zondag 22 mei 2005**

“KUIPERS IN HET LAND VAN NEVELE”

Dank zij de technische kennis en het jarenlang opzoekingswerk van kuisperszoon Erik Waelput werd de vroegere cichoreifabriek Buysse-Loveling gedurende het tweede en derde weekend van mei omgetoverd tot een waar kuipersmuseum. Erik zorgde ook voor een oude film waarin het maken van een ton op de oude manier in detail werd uitgelegd en voorzag die van een begeleidende tekst. De uitbouw van de tentoonstelling werd gebaseerd op deze film zodat de meer dan 700 aandachtige bezoekers zich gemakkelijk een idee konden vormen welk alaaam een kuiper allemaal nodig had voor het vervaardigen van een ton en op welk moment het werd gebruikt.

Erik Waelput is ook de auteur van het standaardwerk over de kuiperij: “Eer het vat in duigen valt” dat vorig jaar werd bekroond met de Driejaarlijkse Prijs voor Volkskunde van de Provincie Oost-Vlaanderen. Meer info over de kuiperij vind je op de website van Erik www.kuiperij.be.

Marleen Bonami, die nu vooral sierkuipwerk fabriceert, demonstreerde op regelmatige tijdstippen hoe vandaag de dag houten tonnen en kuipen worden gemaakt.

Jan Luysaert, voorzitter van de heemkundige kring, leidde op zondag 15 mei de tentoonstelling voor een veertigtal aanwezigen als volgt in:

Dames en heren genodigden,
Het zijn bijzonder drukke pinksterdagen voor de heemkundige kring “Het Land van Nevele”. Gisteren werd onder uitzonderlijk grote belangstelling door de gemeente Nevele i.s.m. de heemkundige kring het ereburgerschap overhandigd aan de Vlaamse auteur van Poeselse afkomst Monika van Paemel.

Ons bestuurslid André Bollaert stelde in Poesele een literaire wandeling samen waarop we 87 aanwezigen telden.

Gisterenavond vond dan in de bibliotheek van Landegem een academische zitting plaats waarop we nog meer aanwezigen telden. Deze vlotte en succesrijke organisatie is maar mogelijk geworden dankzij een nauwe en vriendschappelijke samenwerking tussen het gemeentebestuur van Nevele en de heemkundige kring.

Marleen Bonami demonstreert hoe de bodem in een kuip wordt gemonteerd.

(foto Julien Scherpereel)

Een overzichtsbeeld van de tentoonstelling.

(foto Julien Scherpereel)

Tot ongeveer vijftig jaar geleden kende elk dorp één of meer kuipers. De opkomst van kunststoffen en lichte metalen heeft ervoor gezorgd dat dit ambacht in versneld tempo is verdwenen. Alleen als kunstambacht heeft het nog overlevingskansen. En toch, als u even op deze tentoonstelling rondkijkt, zult u merken dat om tonnen, vaten en kuipen te maken een bijzonder grote stielvaardigheid noodzakelijk was.

Nu het ambacht om zo te zeggen verdwenen is en zeker de jongeren er geen idee meer van hebben wat een vat, een kuip of een ton is en dat die door mensenhanden werden gemaakt, is voor de heemkundige kring "Het Land van Nevele" het ogenblik gekomen om een tentoonstelling over "Kuipers in het Land van Nevele" te organiseren.

Gelukkig leven in ons Land van Nevele nog enkele nazaten van plaatselijke kuipers die de stiel nog kennen en ons nuttige inlichtingen kunnen geven over dit ambacht. Voor Merendree is het Erik Waelput, zoon van de laatste Merendreese kuiper Jules Waelput; voor Landegem is het Hugo Willems, familielid van kuiper Amedée Willems en voor Nevele is het Marleen Bonami, zelf kuiper en dochter uit een kuipersfamilie.

Om deze tentoonstelling samen te stellen hebben we vooral een beroep kunnen doen op Marleen Bonami die ons het overgrote deel van het materiaal ter beschikking heeft gesteld. Erik Waelput heeft met zijn technische kennis de opbouw van deze tentoonstelling begeleid. Ontbrekende zeldzame stukken kregen we in bruikleen van "Het Huis van Alijn" in Gent. De gemeente Nevele gaf ons technische apparatuur in bruikleen. De bestuursleden van de heemkundige kring "Het Land van Nevele" die zich vrij konden maken, zijn sedert woensdag in deze zaal druk in de weer om deze tentoonstelling feilloos op te bouwen.

En tenslotte wil ik weer eens -en ik doe het zeer graag - notaris en mevrouw Duerinck danken omdat ze ons dit historische gebouw met name de gewezen cichoreifabriek Buysse-Loveling ter beschikking hebben gesteld.

Kuiper August Willems en zijn gezin in 1908.
Staande v.l.n.r. Amedée, Alice en Maurits.
Zittend: August, Alix, Albert, August en Emilie Mortier.
(Verzameling Hugo Willems, Landegem)

Alice, Amedée en Albert Willems voor hun café "In den anker" in 1955.
(Verzameling Hugo Willems, Landegem)

Erik Waelput
(foto Joost Sturtewagen)

Dorpskuiper Alfons Waelput poseert fier met kuiperdissel
in de hand bij een halskarn en melkkuip.
Op de achtergrond stapels houten hoepelbanden.

Achiel Bonami in zijn atelier plaatst de duigen voor het vervaardigen van een ton.

(verzameling: familie Achiel Bonami)

Binnenzicht van de huidige kuiperij van Marleen Bonami.

(verzameling: familie Achiel Bonami)

Een kort overzicht van families die meewerkten aan de tentoonstelling:

Landegem

August Willems (°Knesselare 1854 - +Nevele 1931) trouwde in 1880 te Nevele met Emelie Mortier (°Nevele 1855 - +Nevele 1938). Zij woonden op de grensscheiding van Landegem en Nevele aan de brug over het Schipdonkkanaal. Naast de kuiperij hielden zij ook de herberg 'In den Anker' open.

Als kuiper werkte hij o.a.voor Brouwerij Meiresonne die voor de Eerste Wereldoorlog in Landegem was gevestigd. Het gezin had 6 kinderen. Amedée (1882-1965) was de oudste en volgde zijn vader op als kuiper. Hij bleef dit beroep uitoefenen tot kort voor zijn overlijden in 1965. Met uitzondering van Arthur (1899-1985), die zich als elektricien in Landegem vestigde bleven alle kinderen ongehuwd.

De kuiperij Willems was actief van 1880 tot 1965.

Merendree

De kuipersfamilie Waelput was te Merendree actief sinds het midden van de 19de eeuw. Livinus, Alphonse en Julius waren er opeenvolgend kuiper. De geschiedenis van de familie Waelput verscheen in Het Land van Nevele 1999, jg. XXX blz.3/47.

Nevele

Maurice en Achiël Bonami werkten een tijdlang als kuiper bij de brouwerij Meiresonne te Gent. Daarna probeerden ze het voor eigen rekening. Achiël bleef de kuipersstiel trouw terwijl Maurice zich vooral ging toeleggen op siervoorwerpen in hout. Na het overlijden van Achiël besloot zijn dochter Marleen in de voetsporen van haar vader te treden. Klassieke kuiperijvoorwerpen worden er niet meer gemaakt wel sierkuipwerk, waarin de oude technieken nog worden toegepast.

A.B en J.L.

ENQUÊTE NAAR HET BEZIT VAN GENEALOGISCHE GEGEVENS IN 'HET LAND VAN NEVELE'

Eind vorig jaar lanceerden we, naar het voorbeeld van het VVF-nationaal, een enquête waarin we peilden naar het bezit van genealogische gegevens over bepaalde families gedurende bepaalde periodes in het Land van Nevele. De reden waarom onze heemkundige kring dit lokaal nog eens organiseert is omdat niet elke stamboomonderzoeker lid is van het VVF, niet iedereen over internet beschikt en enkelen onder ons toen nog niet bezig waren met hun stamboomonderzoek. Er werd via ons tijdschrift een enquêteformulier onder onze leden verdeeld, tevens werden heel wat familiekundigen aangeschreven die bezig zijn met stamboomonderzoek in onze streek. Het doel van deze enquête is een lijst van familienamen samen te stellen die door de bovenvermelde familiekundigen werden bestudeerd gedurende hun opzoekingswerk naar hun voorouders. Deze individuele lijsten worden dan verwerkt in een grote lijst. Op die manier kunnen de inzenders en geïnteresseerden elkaar achteraf contacteren om gegevens uit te wisselen. Dit is al een eerste initiatief van onze heemkundige kring om de familiekundigen onder onze leden en de familiekundigen die werkzaam zijn in het Land van Nevele met elkaar in contact te brengen en dit naargelang van hun gemeenschappelijke interesses en gemeenschappelijke familiekundige gegevens. Voorlopig hebben we al 32 inzendingen binnengekregen en hopelijk komen er na deze herinnering nog enkele bij. Het mag gezegd worden dat er tussen al die inzendingen enkele kanjers zitten. Blijkbaar hebben al heel wat familiekundigen hard hun best gedaan om hun stamboom of kwartierstaat op te stellen.

Degenen die we al eerder hebben aangeschreven kunnen we alvast zeggen dat de enquête nog steeds loopt en dat u nog steeds de kans heeft om uw inzending in te sturen. Binnen enkele maanden zal Patrick Tuytschaever de verwerking van al deze gegevens starten. Voor vragen en informatie hierover kan u steeds bij ons bestuurslid Patrick Tuytschaever terecht.

Patrick Tuytschaever, Gaston Martensstraat 6, 9810 Eke
e-mail: patrick.tuytschaever@skynet.be

Mensen van Toen

NAMEN VAN PERSONEN DIE TUSSEN 1605 EN 1645 GEWERKT HEBBEN AAN OF VOOR DE KERK VAN LANDEGEM

Bij de voorbereiding van mijn artikel over de visitatieverslagen van bisschop Triest¹ heb ik de kerkrekeningen van Landegem vanaf 1605 systematisch gelezen. Bij veel uitgavenposten staan de namen vermeld van de personen aan wie de kerk of de parochie Landegem een bepaalde som schuldig was voor leveringen van goederen of voor andere prestaties.

In dit artikel neem ik alleen die rekeningposten op waarin de familienamen staan van de schuldeisers omdat dit voor familiekundigen een welgekomen aanvulling is bij de parochieregisters en bevolkingslijsten van die tijd.

Bij de namen van de schuldeisers staat meestal vermeld welke prestaties ze voor de kerk geleverd hebben, zodat het mogelijk is uit die beschrijving hun beroep of functie af te leiden. Bij sommige personen staat uitdrukkelijk hun beroep vermeld.

Om deze tekst zo leesbaar mogelijk te houden, heb ik de uitgavenposten bondig gekopieerd en overbodige herhalingen weggelaten. Tenzij het uitdrukkelijk wordt vermeld, is het niet steeds mogelijk uit te maken of de personen die aan of voor de kerk van Landegem werkten wel degelijk in dit dorp zelf woonden. Maar als geregeld een rekening opduikt bijv. voor wijn, gekocht of gehaald bij eenzelfde persoon, mag toch worden aangenomen dat hij/zij winkelier was in Landegem.

Na de naamlijst heb ik in een eerste bijlage een lijst opgenomen van die personen van wie uitdrukkelijk het beroep of functie in de rekeningen is neergepend. In een tweede bijlage geef ik een verklaring van moeilijke en verouderde woorden in de rekeningen.

De originele tekstfragmenten heb ik schuin weergegeven; mijn aanvullingen staan recht gedrukt en de familienamen zijn vet gedrukt.

¹ J. Luyssaert, Het kerkelijk leven te Landegem volgens de visitatieverslagen van bisschop Triest (1623-1654), in *Het Land van Nevele*, jg. 33 (2002), afl. 1, p. 11-37.

Ten gerieve van nieuwsgierige boekhouders heb ik meestal het bedrag vermeld dat werd betaald voor de prestatie en tussen haakjes staat het nummer van de folio in het originele document.

1605-1608²

by **Jan Speeckaert** betaelt aan **Roegier hebschap** temmerman voor dienst en(de) aerbeyt an(de) kercke ghedaen, xx sch. gr. (f 39r)

aan **Pieter van Alstein** Greffier van(den) Lande van Nevele, xij sch. gr. (f 39v)

aan **Servaes meecx³** voor was, saeghen, bert, dienst ande kercke, xj £ x sch iiij gr. (f 40r)

m(eeste). **Joos Coddens** betaelt aan **Gheerolf de maecht ende Laureins van parys** kerckm(eeste)rs, xxviiij sch. gr. (40r-40v)

aan **Gillis van Maldeghem** voor Calck haelen, voer(en) van sande en(de) steen voor de kercke, ij £ xvij sch. iiij gr. (f 40v)

aan **Betken Stenens** huusvrauwe van **Jan de Veerman** (ook **Verman**) metser voor de eerste betaling van metswerck an(de) Chooren van(de) kercke, iij £ v sch. gr. (f 40v)

aan **Jan van dale** dactie hebben(de) van **Coenrart moetschiller⁴** de som(m)e van vyf pon(den) een(en) schell. dry gro(te)n over diversche ghelaeghen en(de) teryn(ge) tzyne huuse ghedaen by kerckm(eeste)rs en(de) andere prochiaenen Jnt besteden van diversche wercken van(de)

² RAG, fonds baronie Nevele, nr. 1262, f. 39r tot 48r.

³ Woonde vóór 1613 naast de pastorie van Landegem (RAG, baronie Nevele, nr.1264, f. 3v).

⁴ Woonde in 1613 naast de pastorie van Landegem (RAG, baronie Nevele, nr. 1264, f. 3v). De naam Moetschiller, Moutschildere is een beroepsnaam voor iemand die mout, gerst schilt of pelt. De naam is te vergelijken met Schelhaever, een beroepsnaam voor iemand die haver schilt, pelt (Schriftelijke mededeling van Dr. Frans Debrabandere). Deze naam is nu verdwenen in België en Noord-Frankrijk.

kercke als ooc van verschote(n) gheld an **Jan de Verman** metser naer uutwysen van(de) obligatie onderteeckent by **Pieter van Ooteghem** en(de) **Jan Speeckaert** kerckm(eeste)rs (41r)

aan **Adriaen de Vey** de somme van twee pon(den) zeventhien schell. gro(te)n by hem betaelt an **Andries van kerrebrouck** en(de) **P(iete)r Van Ooteghem** kerckm(eeste)rs (41r-41v)

aan ... **van Reysschoot** dico an zyn huusvrauwe voor de leveryn(ge) van xiiijC pavement steen en(de) xij vursten, ij £ viij sch. gr. (f 41v)

Item van dry schell(ingen) gro(ten) van voorgaend(de) leveryn(ge) an **nicolas Bonte** (41v)

martin Bisschop heeft betaelt an **Pieter van Ooteghem** xij sch. vj gro(te)n en(de) an **Coenrart moetschiller** by ordonnan(tie) van **Andries van kerrebrouck**, vij sch. gro(te)n (41v)

aan **Jan Speeckaert** voor de leveryn(ge) van vijf hondert lxxxij voet solderbert tot viij sch. viij gr. thondert, ij £ ix sch. iiij gr. (f 42r)

aan **Laur(ey)s Pieters** voor een(en) aultaer steen lanck seven voeten en(de) breet vier voeten, 27 guldens (iiij £ x sch. gr.) (f 42v)

aan de weduwe van **Jan burricq** voor xiiij sacken calck tot xvij gr. de zack by hem ghelevert voor de kercke, (f 43r)

aan heer **Joannes mathei Voghele Pasteur**⁵ (f 43v)

aan **Guill(iam)e Aerts** brauwer over de Leveryn(ge) van twee quaerten biers ten behouve van(de) kercke, x sch. gr. (f 44v)

aan **Barth(o)l(emeu)s dhase ghlaesemaecker** voor tmaecken van zeker ghlaesevensters In(de) kercke van Landeghem, ij £ x sch. x gr. (f 45r)

⁵ Pastoor Jan Matthias Voghele (Veughele), praem. werd wegens apostasie (geloofsafval) in 1614 afgezet (F. Michem, De pastoors van het Land van Nevele, in *Het Land van Nevele*, jg. IV (1973), afl. 3, p. 140.

aan **Gillis de Baets** de somme van xij sch. gr. over zeker daghuure(n) by hem geemployert om steen schoon te maecken op het kerckhof (f 45v)

aan **Gheraert Steyaert** over **Lieven de Sutter** de somme van neghen pon(d) thien schell(ingen) gro(te)n voor thandtghedaet van het decken en(de) reparere(n) van(de) kercke (f 46r)

betaelt an **conr(ar)t moetschilder** weert tot Landeghem tsynen huuse verteert (46v)

de **W(eduw)e marck van maldeghem** (46v)

aan **M(eeste)r Joos Coddens** by **Roegier Loonkens** de somme van iij £ xiiij sch. gr. over ghelycke somme by hem Loonkens betaelt soo In gherede pennyn(ghen) als over dienst van waeghe vrecht voor de kercke ghedaen (f 48r)

1613⁶

aan **Servaes Muecx** over de leveryn(ge) van eenen besseeme om de kercke te vaeghe(n), vij gr. (f 19r)

by **Jan vander Vennet** omme zynen eedt te doen als kerckm(eeste)r; iij sch. iij gr.

aan **Joos Goethals** voor zynen aerbeyt over het heerhanghen van(de) klokke, ij sch. vj gr. (f 19v)

aan **Jan de Verman** metsere tot Nevele voor het legghen van(de) aultaersteen en(de) ander reparae(tien) ghedaen ande kercke, xviiij sch. gr. (f 19v)

aan **dher franchois Coperman** ontfangher van(de) brieven van haeltre xiiij sch. xj gr. iij d. (f 20r)

aan **Pieter van Renterghem** voor zyn handtghedaet van het afsluyten vanden hooghen Choor Inde kercke, v sch. ij gr. (f 20r)

⁶ RAG, fonds baronie Nevele, nr. 1264, f 19r tot 23v.

aan **Andries van Vynct** over d(e) coop en(de) leveryn(ge) van berdt, Rygels, en(de) twee Rebben tot reparae(tie) van(de) kercke, xij sch. viij gr. (f 20r)

up den paeschavont xvjC vyfthiene voor zeven potten wyns an **Jan vande Vondele** om de com(m)unicanten te paessche(n), xj sch. gr. (20v)

ande huysvrauwe van **Jan de Verman** metsere tot Nevele, x sch. gr. (20v)

an **heindricq Wiechman** binnen Nevele over zekere teryn(ge), iij sch. iiij gr. (21r)

an **Gillis de Voghelaere** vyf potten en half wyns, vij sch. iiij gr. (21r)

an **Lieven Paesdag** tzyne huyse verteert by Pasteur en(de) kerckm(eeste)rs, iij sch. gr. (21r)

an **Adam va(n) binne(n)** van de kercke te Ruymen te paesschen, xvj gr. (21r)

Uutgheven van(den) Jaere 1615

an **Gheerolf van Renterghem**, xj sch. vj gr. (21v)

An **Jan de Veerman** metser, vj sch. viij gr. (21v)

an **Gheerolf van Renterghem** voor olie e(nde) een pont keerssen ghebesicht op de kersnacht, xvij gr. ix d. (21v)

an **Gheerolf daniels** voor ee(n) pont keersse(n), xij sch. (21v)

an **Gillis Lancsweert** Inde drake te Ghendt de(n) xij s(ten) meye 1616 aldaer verteert by myn hee(re) de(n) Pastuer, **Jan vander Vennet** e(nde) **Laur(ei)s Speeckaert**, iiij sch. iiij gr. (22r)

an **Jan van dale** brauwer Jnde Pau tot Ghendt van **Coenrart moetschiller** by hem v(er)creghen van **Jan de Verman** metser, v £ xvj sch. viij gr. (22r)

an **Joos Wieme** officier tot merendre, x sch. (22v)

an **Pieter van Renterghem** voor keerssen ghebrant op de(n) kersnacht e(nde) olie om tclocxke(n), vij sch. ix gr. (22v)

aan **Pieter van Renterghem** an tclocxken (f 23r)

anden Advocaet **Blanquaert**, vij sch. (23r)

aan **Cornelis Briviers** (of **Briniers**) schailedecker over zeker reparae(tie) an(de) turre van dese kercke, j £ xiiij sch. vi gr. (f 23r)

aan **Pieter van Renterghem** temmerman tot Landeghem over het maecken van (sic) biecht stoel, vij sch. gr. (f 23r-v)

aan **Pieter Tambuysen** temmerman tot Nevele (f 23v)

an **Cornelis Willaeyns** tot Ghendt wasmaecker x sch. iij gr. vj d. (f 23v)

an **Pieter van Alstein** Greffier van(den) Lande van Nevele, xvj sch. viij gr.

1615⁷

aan **Marten Lanckhair** over t maecken van t' slot van(de) kercdeure, iij sch. iij gr. (f 14v)

aan **Conrart moutschiller** over teirijn(ge) tsynen huijse ghedaen by myn(en) heer den Lant-deken als heer **Jan Vogels**⁸ naer Ardenburch v(er)trocken was, iij sch. gr. (f 14v)

aan **Bartholemeus dhase** ghelassenmaecker tot Gendt over tmaecken van(den) groote ghelaesenveijnster deser kercke, xx sch. gr. (f 15r)

⁷ RAG, fonds baronie Nevele, nr. 1264, f 14v tot 15v.

⁸ Uit dit fragment weten we dus zeker dat pastoor Jan Matthias Voghele (of Voghels) (pastoor van Landegem sedert 22.11.1613) naar Aardenburg was vertrokken, waar nogal wat anabaptisten en andere gereformeerden uit het Land van Nevele een toevlucht zochten. Hij werd afgezet wegens geloofsafval en vervangen door Laurentius Goethals. Blijkbaar was de deken ter plaatse gekomen om de toestand te controleren.

an(de) **W(eduw)e Jooris de Schepper** over een Lattoenen wijnwater vat, xij sch. gr. (f 15r)

aan **Jan Le ducq** over teiryng(e) tsyn(en) huysse ghedaen, ij sch. iij gr. (f 15r)

an **P(iete)r van Alsteyn Greffier van Nevele (...)** by **Guiliaen Sutterman** afgegaen heylich Geest m(eeste)re, viij gr. (f 15r)

an **Cornelis Willeis** tot Gendt over het leveren van wasse ghedueren(de) t' jaer xvjC sestiene, j £ j Sch. vj gr. (f 15r)

steen ende calck ghelevert by **P(iete)r Beelaert**, ix sch. x gr. (f 15r-15v)

an **Jan Claeijs** over wyn by hem gelevert, vij sch. iij gr. (f 15v)

an **Jan de Wielmaecker** naervolghen(de) kerckm(eeste)r van t' ghene **Pieter Beelaert** over bleven was van syn(en) ontfanc, ij £ gr. (f 15v)

an **Conrart Moutschiller** over teiryng(e) t'synen huijse ghedaen, iij sch. viij gr. (f 15v)

an **Daniel van Utrecht** officier van(den) Gheestel(ycken) hove tot Gendt(...) **Pieter Beelaert** en(de) **Jan de Wielmacker** als kerckm(eeste)rs ter instantie van **Bartholomeus dhase** ghelaesen maecker, iij sch. (f 15v)

an **Wannemaecker** Procu(reu)r tot Gendt (f 15v)

an **Servaes meeux** over het luijden van(de) klokke deser kercke, het vaghen, ende t' wasschen van(de) ornamenten des aultaers alles ghedueren (de) de(n) Jaere xvjC sestiene, j £ xij sch. gr. (f 16r)

aan **Adriaen Colle** over t' stoppen van(de) gaeten van deser kercke boven **Sinte Blasius Choor** (f 15v)

voor t' stoppen van seker gaten in(de) turre de so(mm)e van ses schel. gr. mitsgae(der)s het steen ende kalck gelevert by **P(iete)r Beelaert** (f 15v)

aan **Jaecques Selderman** over d'een heelft van(de) siege banc staen(de) in dese kercke, xv sch. gr. (f 15v)

1617-1618-1619⁹

aan **Jan van(de) Velde** smet van Nevele voor iser ghebruyct totte Clocke van Landeghem, i sch. viij gr. en(de) voor t' vermaecken van(de) selve Clocke betaelt an **hans meeux** de somme van x gr. (f 19r)

an **Jan Claeijs** voor vyf potten en half wyns, viij sch. iij gr. (f 19r)

aan **Pauwels Toebast** over leveryn(ghe) van seven Ellen en half lijgature tot het voor(seide) aultaer cleet tot seshien stuvers d' Elle comt t' samen xx sch. gr. (f 19v)

aan **Guiliame van(de) Velde** over het v(er)lijnghen van(de) gordijnroeden, ij sch. v gr. (f 20r)

aan **Jacques dhondt** over het v(er)maecken van beyde de sloten ven(de) kercdeuren, xxij gr. (f 20r)

aan **Pauwels Toebast** over leveryn(ge) van seven ellen en half groen Cangiant totte gordijne tot thien stuvers d' Elle, xij sch. vj gr. (f 20r)

aan **Pierynken van huffele** over leveryn(ghe) van friengier, Lindt, garen en(de) rijnghen totte gordijnen, iij sch. ix gr. vj (stuivers) (f 20v)

aan **Pierynken van huffele** de so(mm)e van xj sch. gr. over leveryn(ghe) van groene en(de) geluwe friengier mitsgae(der)s saeijen en(de) garen-lindt, xj sch. gr. (f 20v)

aan **P(iete)r de moor** tot Gendt over leverijn(ghe) van noch groen Cangiant totte gordijnen, iij sch. gr. (f 20v)

⁹ RAG, fonds baronie Nevele, nr. 1264, f 19r tot 22v.

aan **Pauwels Toebast** voor seventhien ellen groen saeij tot neghe(n) stuvers d' Elle en(de) van root Cramesijn saeij te weten vijf ellen tot sesthien stuvers d' Elle, j £ xvij sch. x gr. (f 20v)

betaelt tot Nevele in(den) hert over seker teiryng(ge) aldaer ghedaen by **Jan de Wielmaecker** om syn(en) Eet te doen als kerckm(eeste)r, v sch. gr. (f 21r)

an **Cornelis Willaeyts** over leveryng(ge) van wasse xx sch. gr. (f 21r)

an **Conrart Moutschiller** over leveryng(ge) van wyn t'synen huijse gehaelt te Paesschen, ix sch. gr. (f 21r)

aan **Heindric van Cleven Schilder** tot Gendt over seker schilderije staen(de) op den hooghen altaer, x £ x sch. gr. (f 21v)

aan **Margriete simoens** over een(en) metalen kandelaer, viij sch. iij gr. (f 21v)

aan **Michiel Larebeke** over een metalen cruyce om processie omme te draghen, xij sch. iij gr. (f 21v)

aan de huijsvr(ouwe) **Michiel van Larebeke** over een metalen Wieroockvat, xj sch. gr. (f 21v)

an **Cornelis Wauts** over leveryng(ge) van xxv Lijfcoucken, viij sch. gr. (f 21v)

an **Conrart moutschiller** over teiryng(ge), ij sch. gr. (f 21v)

an(de) We **Jan huebins** tot Ghendt over leveryng(ge) van Lyfcoucke (f 21v)

aan **Servaes Meeux** over syn(en) dienst an(de) kercke ghedaen in 1617, 1617 en 1619, v £ groo(te)n (f 22r)

aan de dochter van **Michiel Larebeke** over twee lattoenen schaelen om in(de) kercke omme te gaen, iij sch. gr. (f 22r)

aan **Andries van Vijnct** over het maecken en(de) leveren van een Lijckbaere mitsg(adere) twee schraeghen daertoe dienen(de)e, ix sch. gr. (f 22r)

aan **Christiaen de manghelaer** schrijnwercker tot Gendt over het maecken en(de) leveren van twee pilaeren staen(de) voor den hooghen aultaer, iiij £ gr. (f 22r)

aan **Pieter v(er)rancke** Gautsmit tot Gendt over leveryn(ge) van een silveren ciborie, xj £ x sch. gr. (f 22r-v)

an **Conrart moutschiller** over teiryng(ge) tsynen huysse ghedaen, ij sch. viij gr. (f 22v)

an **P(iete)r van Alsteijn** Greffier van(den) Lande van Nevele, v sch. gr.

an(de) Schaelyedeckers die den turre maecten ten tyde van het kercmeesterschap van **Jan van(der) Vennet** ende **Laureyns Speeckaert** (d.i. tussen 1603-1616), xvij sch. gr. (f 22v)

aan **Aelbrecht de Waerheijt** mandemaker buijten Gendt over tmaecken en(de) leveren van drie v(er)nierveijnsters tot beschermenisse van(de) groote ghelassenveijnsters deser kercke, x sch. gr. (f 22v)

1619-1621¹⁰

an **Robert van(den) Driessche** ghedachvaert **Lieven Slocq** en(de) **Pieter van Renterghem** om haeren eedt te doene als kerckm(eest)ers (f 15v)

aan **Cornelis Wilaeys** over leveryn(ge) van **Lyfcoucke** in 1620, ix sch. gr. (f 15v)

aan **Jan van(de) Velde** smedt tot Nevele over het maecken van(de) gordijnen roeden mitsg(aders) seker ijseren haecken daer de Vanen in hanghen, vj sch. viij gr. (f 15v- 16r)

aan **Andries van Vynct** over het maecken en(de) leveryn(ge) van seker eecken ghelendt met al tghene daer toe was dienen(de) om daer mede de doodts beenderen te bewaeren, xxvj sch. x gr. (f 16v)

¹⁰ RAG, fonds baronie Nevele, nr. 1264, f.15v tot 19r.

an **Conrardt Moutschiller Tavernier** over een(en) stoop wyn, iij sch. gr. (f 16v)

v(er)teirt by **Lieven Slocq, Andries van Vynct en(de) herman van(der) Vennet** ten huysse van **Conrardt Moutschiller**, iij sch. vj gr. (f 18r)

aan **Servaes meeuw** over het luijden, vaghen der kercken, en(de) wassche(n) van(de) ornamenten in 1620, xxxiij sch. iiij gr. (f 18v)

aan **Rogier Plasmans** over het luijden der clocke deser kercke, het vaghen der kercken en(de) wasche(n) der kercken ornamenten in 1621, xxvj sch. vij gr. (f 18v)

aan **Jan van(de) Velde** smet tot Nevele over de leverijn(ge) van twee iseren clijncken, iij sch. iiij gr. (f 19r)

aan **Pieter van Alstein Greffier van(den) Lande van Nevele**, v sch. gr. (f 19r)

aan **Gillis van maldeghem** over tvoere(n) van een(en) olm voor de kercke, ij sch. iiij gr. (f 19r)

aan **Pieter van kerrebrouck**, ij sch. iiij gr. (f 19r)

1622-1623¹¹

ten huysse van **Jehan Le ducq** te nevele hebben(de) hy doender aldaer ghevachiert om synen eedt te doene als heylich Geest m(eeste)r de somme van twintich gr. (f 9r)

aan **Christiae(n) de mangheleere schrynwercker** over d'een helft van(den) nieuwe(n) biechtstoel, ij £ x sch. gr. (f 9v)

aan **Roegier van Coppenhole metser** over een dach-huere ofte salaris voor de reparatie van(de) mueren en(de) dacken van(den) Choore deser kercke, iiij sch. gr. (f 9v-10r)

¹¹ RAG, fonds baronie Nevele, nr. 1257, f 9v tot 11v.

aan **Geerolf daneels** de somme van vyf schell. over twintich potte(n) biers v(er)teirt te(n) huysse van Synke(n) Walram ghedueren(de) haere siecte (10r)

aan de Weduwe **Conrart moutschiller** de somme van thien schel. groon. t' haeren huysse v(er)teirt (11v)

aan **Pieter van Alstein** Greffier van(den) Lande van Nevele v sch. gr. (11v)

aan **Robert vande(n) Driessche** officier van(den) Lande van Nevele (11v)

1635-1637¹²

aan **Pieter van kerrebrouc** over vijfventwintich (sic) stroot omme het dack van(de) kercke te stoppen in(de) winter, iij sch. vi gr. (f 11v)

aan **Jan meeux** over syn(en) aerbeyt int stoppen van t' voors. kerkcen dack, xx sch. gr. (f 11v)

aan **Pieter van Mullem** hebben(de) ghedient **Jan meeux**, iij sch. gr. (f 11v)

aan **Jan Corneliz** over schade by hem ghesupporteert int lossen van ettel(ycke) dusende(n) Coreelsteen voor de kercke, xvj sch. gr. (f 11v)

aan **Loijs Goethals** over seker wasse, vij sch. x gr. (f 12v)

aan de W(eduw)e **Geeraert Autekydt** over wyn, x sch. v gr. (f 12v)

aan **Jan van(de) Walle** over Wittebroot gegheven an (de) maeghdekens hebben(de) v(er)eert de Processie op heylich Sacraments dach en(de) sondaech binne(n) d'Octave in 1636, v sch. iij gr. (f 12v)

aan **Guiliame George** int afbreken van(de) aude mueren deser kercke omme daerop van nieuws te beghinnen wercken, iij £ vj sch. viij gr. (f 13r)

¹² RAG, fonds baronie Nevele, nr. 1264, f 11v tot 13v.

aan **Amandt de hier** over het maecken en(de) leveren van twee nieuwe ghelassenveynsters mitsg(aders) twee v(er)loodt en(de) ontrent de vijftich gaeten ghestopt, xxvj sch. viij gr. (f 13r)

aan **Gabriel en(de) Pieter van hollebeke** zaghers over het zaeghen van ses hondert Popelieren bert, xxiiij sch. gr. (f 13r)

aan **Matheus van(de) mierle Coster** over neghenthien hondert Coreel steen van hem overghenomen ten behoufve van(de) kerkce, xxxiiij sch. x gr. (f 13r-13v)

aan **Gillis de wulf Ampman van(den) Lande van Nevele** over sekeren coop van boomen ten behoufve van(de) kercke, xxxj sch. gr. (f 13v)

aan de **W(eduw)e Rogier Plasman** over het luijden van(de) Clocke, tvaghen in 1636 en 1637, iij £ xvj sch. x gr. (f 13v)

aan **Daniel Goethals** over den coop van ettel(ycke) nombre van boomen ten behoufve van deser kercke, xij £ x sch. gr. (f 13v)

aan **Jan van Speijbrouck** naervolghen(de) kerckm(eeste)r, ix £ vij sch. ix gr. iij d. (f 14r)

aan **hubrecht Eeckman** over leveryn(ge) van wasse in 1636 en 1637, v £ xvij sch. vij gr. (f 14r)

aan de **W(eduw)e Autekydt** over teiryng(ge) thaere(n) huylse, x sch. gr. (f 14r)

1641-1643¹³

aan **baudewijn Willems** van het bryng(he) met zy(n) schip van ghent tot iC xxx sack(en) calck, j £ xvij sch. xj gr. (f 3v)

and(en) advocaet **penneman** In Ghendt, ij sch. gr.

¹³ RAG, fonds baronie Nevele, nr. 1264, f 3v tot 7v.

aan **Guill(iame) George** als metser ande voors(eide) kercke va(n) metse(n) de(n) nomber van acht roede(n), xiiij £ vj sch. vij gr. (f 4r)

aan **Jan tocht en(de) Joos goetgheluck** als saghers over het saegh(en) van(de) boom(en), x £ vj sch. ix gr. (f 4r)

aan **gheraert goethals** tot baerle Over zyn recht vant aertgelt, xiiij sch. gr. (f 4v)

aan **Jacques de kuisere** schipper Overt bryng(en) van dertich Duist schailge(n), ij £ gr. (f 4v)

aan **Jacques Schamp Smet** Over het v(er)maecken va(n) ee(nen) yser(en) ghebint met de levery(nghe) va(n) een(en) yser(en) sluetel, iij £ iiij sch. iiij gr. (f 4v)

aan **Jacques Jolije** schipper Over de(n) coop en(de) leverijnghe van acht duist grootd careel stee(n), viij £ sch. gr. (f 4v)

aan **Jan van Renterghem fs. pieters** Over de(n) coop en(de) Leverynghe van vyf hondert lxxxvij tich voeten schailgebert, iij £ xliij sch. iiij gr. (f 4v-5r)

aan **Jan gyselynck** Over de(n) coop en(de) leverynghe van acht hondert voet schailgebert, v £ xiiij sch. viij gr. (f 5r)

aan **pieter plasman** Overt vellen va(n) eene(n) popelier, xiiij sch. gr. v(er)oorboort

aan **Daneel goethals** als timmerman over zyne(n) haerbeyt, xxvij £ xvij sch. gr. (f 5r)

aan **Bauduij(n) Roolick** schipper Overt bryng(en) va(n) acht sack(en) Calck va(n) Ghendt, ij sch. viij gr. (f 5v)

aan **m(eeste)r pieter plumio(en)** als steenhauwere over het visiteren vant metswerck ande voors. kerke, xx sch. gr. (f 5v)

aan **m(eeste)r pauwels hauwaert timmerman** overt visiteren vant haut van(de) tim(m)erayg(en) van(de) kercke, xiiij sch. iiij gr. (f 5v)

aan **Baltesar Bornaige** tot ghendt Over Leverynghe va(n) Calck naeghels en(de) schailg(en) v(er)oorboort ande kercke, jClxxj £ xvij sch. viij gr. (f 6r)

aan **m(eeste)r pieter plumioe(n)** als steenhauwere Over levery(nghe) van elf orduyn(en) poste(n) gebruickt In de vensters vande kercke, j £ x sch. j gr. (f 6r)

aan **Steve(n) Brunijnck** metser Overt metsen vand(en) ghevel tende(n) de(n) bueck en(de) and(e) ghevel van(de) cappelle va(n) Sinte margriete metsg(adere) het besette(n) van(de) kercke, xxij £ x sch. gr. (f 6r)

aan **ghelaude Lebuere** als schailgedecker Overt decken vande voors(eide) kercke, xxvj £ xviiij sch. iiij gr. (f 6v)

aan **Adria(en) en(de) mart(en) Wieme** als smets Overt maecken en(de) Lever(en) van diversche hanckers, yzers, band(en) ... v(er)oorboort Inde kercke, xij £ xiiij sch. ij gr. (f 6v)

aan **gheraert van halle** als lootgieter Over coop en(de) levery(nge) va(n) Loodt v(er)oorboort ande kercke, xij £ viij sch. iiij gr. (f 6v)

aan **dhuisvr(auwe) va(n) maximilia(en) Reijars** ove(r) de(n) coop ende Leverij(nge) va(n) ee(n) duist schailgebort v(er)oorboort ande kercke, vij £ gr. (f 7r)

aan **pieter vand(e) plassch(en)** als pottenbacker Over de(n) coop en(de) Leverynghe van ee(n) hondert schailge(n) vuste(n), iiij £ iij sch. iiij gr. (f 7r)

aan **pieter Cockhuit fs p(iete)rs** overt helpe(n) hoope(n) closhaut up het hof va(n) Lieve(n) slock, ij £ xiii sch. iiij gr. (f 7r-7v)

an **Lauwereyns de mulder** tavernier Inde Croone binne(n) dezer prochie van diversche teerynghe(n) ten diversche(n) stond(en) tzyne(n) huise ghedaen, ij £ xv sch. x gr. (f 7v)

1643¹⁴

aan *gerolf de bijser* over levering van drij reepe(n) ofte stringhen tot luyden van(de) klokke in februari 1645, xv sch. (f 14r)

aan *Jacques moetschildere* over Leveringe van bessemen ende spellen, ij sch. vj gr. (f 14r)

aan *Jachim Carpetier* schrijnwercker over reparatie in de kercke, v sch. gr. (f 14v)

aan *Daneel Goethals* over de reparatie gedaen aen het wiel van de klokke, ij sch. (f 14v)

aan *Hans Meeck* timmerman over reparatie aen het wiel van de Clocke, ij sch. (f 14v)

aan *Daneel Goethals* over reparatie gedaen aen de Clocke ten diversche(n) stonden, ix sch. (f 14v)

aan *Daneel Goethals* van Leveringe van tijserwerck in het maecken van het belfroot aen de Clock, viij sch. vj gr. (f 15r)

aan *Daneel Goethals* van het maken van het wiel aen de klokke, ix sch. (f 15r)

aan *Daneel de pou* Lijndraijer tot Gent voor een Clockreep

aan *Matheus Mierle* van het luijden ende cleppen van de Clocke, v £ xiiij sch. (f 15r)

aan *frans Magut* van reparatie van t Schaelendack ende leveren van Loot ende nagelen, ij £ v sch. (f 15v)

aan de *W(eduw)e Jaecques Moetschildere* van bessemen ende spellen, x gr. vj d. (f 15v)

¹⁴ RAG, fonds baronie Nevele, nr. 1264, f 14v tot 16v.

aan *Adriaen Vielaeis van was* xx sch. ij gr. (f 15v)

aan *Laurys de Mulder van miswijn en(de) c(om)municantwijn*, ij £ j sch. (f 15v)

aan *Jan vande(n) walle van Lijsolye en(de) besseme(n) e(nde) voorts va(n) witbroot gedeelt ae(nde) maegdekens te(n) diveerssch(en) stonde(n)* xxix sch. vij gr. (f 15v)

aan *Ammant de heir over het maken ende Leveren van een geheel pannel in glas vynsters deser kercke het welcke gebroken was*, vj sch. iiij gr. (f 16r)

aan *Daneel goethals over Seker reparatie aen het wiel van de Clock*, ix sch. (f 16v)

aan *Laurijs de Mulder van wijn*, xij sch. vj gr. (f 16v)

de *W(eduw)e van Huijbrecht Herman van was* in 1644 en 1645, iiij £ xix sch. xi r.

aan *Marten van Compestole Smet tot Nevele van Leveringe van tijserwerck voor de Clock ende het belfoort*, viij sch. vj gr. (f 16v)

1645¹⁵

aan *Adria(en) Vynck In ghent over de(n) coop ende Livery(nghe) va(n) vyftie(n) hondert veertie(n) duijmers en(de) twee hondert vijftich voetsteen ghebruickt int Leggh(en) en(de) pavie(n) van(de) vloer binne(n) der kercke va(n) Landeghem*, xviiij £ xiiij sch. iiij gr. (f 2v)

aan *Jacques en(de) Lievijnus van Laerebeke over coop en(de) Leverij(nghe) va(n) clockspyse gheda(en) an m(eeste)r niclaus en(de) hubeert chaboteau clockgieters tot het ghiet(en) en(de) Lever(nen) va(n) eene clocke voor deze prochie en(de) kercke van Landeghem*, jC £ gr. (f 2v)

¹⁵ RAG, fonds baronie Nevele, nr. 1264, f 2v tot 3r.

aan *niclaus en(de) hubeert chaboteau op d(en) derd(en) Junij 1643 In mindery(nghe) ant Lever(en) en(de) ghiet(en) van(de) clocke, xxxvij £ gr. (f 2v-3r)*

aan *Jan tocht saegher up seker ongheluck en(de) quetsuere die hy was crygh(ende) Int Laed(en) up schraegh(en) v(an) een(en) heeck(en) boom voor de kercke, xx sch. gr. (f 3r)*

Jan LUYSSAERT, Merendree

Bijlage 1 - Beroepen en ambten

ADVOCAAT

Blanquaert
Penneman (Gent)

AMBTMAN

Gillis De Wulf ambtman van het Land van Nevele

BROUWER

Guilliamme Aerts
Jan Van Dale brouwer "Jnde Pau" (Gent)

GLASMAKER

Bartholemeus Dhase
Jan Bossuijt (Gent)

GOUDSMID

Pieter Verrancke (Gent)

GRIFFIER

Pieter Van Alstein griffier van het Land van Nevele

HEILIGE GEESTMEESTER

Guiliaen Sutterman

HOUTZAGER

Gabriel en Pieter Van Hollebeke
Jan Tocht
Joos Goetgheluck

KERKBALJUW

Gillis Van Renterghem

KERKMEESTER

Jan Vander Venet
Laureyns Speeckaert
Lieven Slocq

Pieter Van Renterghem
Jan Van Speijbrouck
Pieter Van Ooteghem
Jan Speeckaert
Andries Van Kerrebrouck
Pieter Van Ooteghem
Jan de Wielmaecker
Pieter Beelaert

KLOKKENGIETER

Niclaus en Hubeert Chaboteau

KLOKKENLUIDER

Servaes Meeux
Rogier Plasmans
Weduwe Rogier Plasman
Matheus Mierle (=Vande Mierle)

KOSTER

Matheus Vande Mierle

LOODGIETER

Gheraert Van Halle

MANDENMAKER

Aelbrecht De Waerheijt (buiten Gent)

METSER

Guilliamme George
Jan De Verman, Veerman (Nevele)
Roegier Van Coppenhole
Steven Brunijnck

OFFICIER

Joos Wieme (Merendree)
Robert Vande(n) Driessche (Land van Nevele)

OFFICIER VAN HET GEESTELIJK HOF TE GENT

Daniel Van Utrecht

ONTVANGER

Franchois Coperman ontvanger van de brieven van Aalter

PASTOOR

Joannes Matheus Voghele

POTTENBAKKER

Pieter Vander Plasschen

PROCUREUR

Wannemaecker (Gent)

SCHALIEDEKKER

Cornelis Briviers of Briniers

Francois Meniot (=Magnoot)

Guillaude Binoot (Gent)

Ghelaude Lebuere

SCHILDER

Heindric Van Cleven (Gent)

SCHIPPER

Bauduijn Roolinck

Jacques De Kuisere

Jacques Jolije

Baudewijn Willems

SCHRIJNWERKER

Christiaen De Manghelaere (Gent)

Jachim Carpetier

SMID

Adriaen en Marten Wieme

Jacques Schamp

Jan Vande Velde (Nevele)
Marten Van Compestole (Nevele)

STEENHOUWER

Pieter Plumioen

TIMMERMAN

Daneel Goethals
Pauwels Hauwaert
Pieter Tambuyser
Pieter Van Renterghem (Landegem)
Roegier Hebschap
Hans Meecx

TOUWSLAGER

Daneel De Pou (Gent)

WAARD (TAVERNIER)

Lauwereyns De Mulder "In de Croone" (Landegem)
Conrart Moetschiller/Moutschiller/Moutschildere (Landegem)
Gillis Lancsweert "In de Drake" (Gent)
Weduwe Autekydt
Jehan Le Ducq (Nevele)
Geerolf Daneels

WASMAKER

Cornelis Willaeyns (Gent)

Bijlage 2 - Verklarende woordenlijst

Voor de verklaring van de woorden heb ik volgende werken gebruikt:
L.L. De Bo, *Westvlaamsch Idioticon*, Gent, 1892 (facsimile-uitgave, Roeselare, 1991).

F. Debrabandere, *Stallaerts Glossarium van verouderde rechtstermen*, III, P-W, Handzame, 1977.

K. Stallaert, *Glossarium van verouderde rechtstermen, kunstwoorden en andere uitdrukkingen uit Vlaamsche, Brabantsche en Limburgsche oorkon-*

den, A-Poer, Leiden, 1886-1893.

J. Verdam, C.H. Ebbinge Wubben, *Middelnederlandsch handwoordenboek*, 's Gravenhage, 1932.

J. Weyns, *Volkshuisraad in Vlaanderen*, Beerzel 1974, deel 4, p. 1407-1478.

aertgelt: marktgeld

belfroot: klokkentoren

bert: plank, planken

bessemme: bezem

cangiant, cangant: stof met weerschijn

clijncke: klink

clockreep: klokketouw

clockspyse: het metaal waarvan een klok gegoten wordt

coreel, careel steen, careelsteen: baksteen

cramesijn: rood fluweel

dactie: de actie

duijmer: naar analogie van *duimbert*, d.i. een plank van een duim dik, veronderstel ik dat *duijmers steen* steen is van een duim dik is, tenzij duimers op de afmetingen van de steen slaat.

elle: lengtemaat

employeren: besteden aan

friengier, frinege: franje

ghebesicht (van werkwoord *besigen*): gebruiken

geemployert (Fr. employer): gebruiken

ghelendt: hekwerk, omheining, afsluiting

gherede pennynghen: baar geld

ghesupporteert (Fr. supporter): dragen

hancker, ancker: muuranker

handtghedaet: bewerking, uitvoering

heerhanghen, herhanghen: opnieuw hangen

lattoen: geelkoper, messing

lyfcoucke (zie het Duitse Lebkuchen): peperkoek

lijsoleye, lijsolie: lijnzaadolie, lijnolie

meije: een groene tak die men op het dak van een huis plaatst als ruwbouw af is

nomber: getal

orduynen poste: arduinen stijl van een deur of venster

pavement steen: plaveisel
post: stijl van een deur of een venster
rebbe, ribbe: rib, balk, spar; dunne lat, lat
rygel, richel: verbindingslat, dwarslat
saeijen: saaien, van saai
schailgebert: planken om leien op te bevestigen
schailgen, schaelge, schaelde: lei, leien dakpan, schalie
siege: zetel
teerynghen, teirynghe: verbruik in een herberg
thandtghedaet: zie handtghedaet
lijgature (Fr. *ligature*): weefsel van zijde, garen en wol
turre: toren
up maecken: herstellen, in orde maken
vane: vaandel, banier
verlijnghen: langer maken
vernierveijnsters: tenen traliewerk voor een venster
veroorboort, verorboren: gebruiken, voor een bepaald doel aanwenden
voetsteen: vloersteen
vursten, vorsten: nokpannen
waeghe vrecht: wagenvracht
wijnwater: wijwater

**Bibliotheek van de heemkundige kring
"Het Land van Nevele"
Hansbekedorp 33, 9850 Hansbeke**

De bibliotheek is voor iedereen toegankelijk elke eerste zondag van de maand van 10 uur tot 12 uur (niet in juli) en na telefonische afspraak met Jan Luyssaert (09 371 60 53).

De catalogus op onze tijdschriften *Het Land van Nevele* en *Mensen van Toen* kan ook geraadpleegd worden in de Gemeentelijke Bibliotheek van Nevele, Stationsstraat 20, Landegem

Bibliothecaris

Nele Van Uytsel

bib@landvannevele.com

Bestuur

André Bollaert (secretaris dagelijkse werking)

Irène Buysse

Wim De Clercq

Stefaan De Groote (ondervoorzitter)

Lieven De Ruyck (secretaris tijdschriftadministratie)

Yvonne De Keere

Daniël D'Hooge

Jan Luyssaert (voorzitter)

Hugo Schaeck

Julien Scherpereel (bibliothecaris)

Arnold Strobbe (ondervoorzitter)

Patrick Tuytschaever

Eddy Verstraete (penningmeester)

Website

www.landvannevele.com

E-mail

info@landvannevele.com